

De

96
16

A E R E

DISCURSUS PHYSIOLOGICUS,

In Thesis & Antithesis adornatus;

Qvem,

COELESTI ANNUENTE NUMINE,

Ex

Consensu & Authoritate Ampliss. Facult.
Philos. in illustri & celeberrimâ aboënsi
Academâ;

DIRECTORE

Viro perquam Reverendo & Praclarissimo,
M. PETRO LAUR BECCHIO,
Poësios Professore longè celeberrimo, Pa-
storè in mundo meritissimo, Præceptore & Ever-
getâ multis nominibus reverenter
suspiciendo;

Φιλοσοφίας ergo, ad piam placidamq; συζήτησιν
exhibet

ANDREAS E. DÄFI W. Goth.

In Auditorio Max: die

Anni 1683.

ABOÆ.

Exc. apud Jon. L. WALLIUM, A. T.

H. F. Fogelberg

*Generosissimo, Maxime Reverendo, Amplissimis,
Consultiss. Spectatiss. q̄ Viris ac Dominis;*

Dn. CHRISTIERNO KÅRPÅN/

Hæreditario in Kårcnåås/ Kåttarsundi Kist-
niemi & Storegård/ &c. Legionis pedestris pro-
tribuno præstrenuo, Domino & Nutritio pro-
pensissimo, devotissimo reverentia cultu æter-
num colendo.

Dn. MAG. MATTHIÆ JSGÆ/

Ecclesiæ Metropolitanæ Holmensis ad Tem-
plum primarium Pastori, & Consistorii Præsidi
gravissimo; Promotori æviternum summè de-
venerando.

Dn. BERNHARDO RICARDI,

Civitatis Aboënsis Consuli spectatissimo, Nu-
tritio benignissimo honoratissimoq;.

Dn. NICOLAO ALANO, Regii, quod

Aboæ est, Judicij Actuario dignissimo, Fau-
tori perquām honorando.

Dn. JOHANNI MILTOPÆO, Curiæ

Aboënsis Senatori per celebri, Fautori suspi-
ciendo.

Dn. JOHANNI KÅREKÆ/ Illustriss.

Celsissimiq; Comitis NICOLAI Brahes/ &c.
Concionatori aulico pervigili, Fautori & Be-
nefactori venerando.

Dn. HENRICO ZÅLPD/ Civi Aboënsi &

mercatori perind. Fautori & Benef. propensiss;

ANNO & FELICITATEM!

Benefectores & Patroni maximi!

Veterum unà ac recentiorum historia-
rum amphitheatrum memorientis
cursu peraganti, gravem, ut olim pro Me-
nelai Lacedæmoniorum Regis uxore Hele-
nâ defendendâ Trojanos, ita pro numero ge-
nitalium in rebus corporum statuendo, im-
prisci quâm nostri ævi Philosophos laboris
sustinuisse cumulum constat. Horum quippe
quidam innumera, quidam certis & finitis
inclusa numeris Elementa adstruebant. Si
erigere lubeat animos, & elapsa percurrere
Philosophorum secula, inveniemus parado-
xiloquum Anaxagoram, Leucippum &
Democritum, eò ineptiarum proslapsos, ut
infinita statuere ausi sint. Quorum opini-
onem, cum rationum eandem longâ habili-
entium serie (præterquam quod à Philoso-
phorum Phœnice satis ea sufficienterq; lib. 3.
de corp. cœlest. c. 4. destructa sit) Nostrae
Philosophiae Antistites fortiter explosum &
dno-

ē nobilissimo rerum pbyficarum regno eli-
minatum ivēre, finitum elementorum esse
numerum asseverantes. Varia autem & illi
scinduntur in opinionum divertia. Alii u-
num: utpote Thales, qui aquam; Diogenes,
qui aërem; Heraclitus Ephesius, qui ignem
ponere veriti non sunt. His anumerandus
Anaximander Melissus, cuius à vero aber-
rationē, & vestigiis ipsius insistentiū, ma-
sculē retorsit, citato loco, Philosophantium
phosphorus Aristoteles. Alii pro binario ma-
gnoperè desudant, utpote Parmenides, i-
gnem & terram tantum elementa esse asse-
rens. Aliis ternarius arriuēbat numerus,
utpote Platonī, ejusq; sententiae asseclis. A-
lii, quibus

De melioreluto sūxit præcordia Titan,
ambabus ulnis quaternarium numeram
amplectuntur, ut Empedocles, cumq; eo plu-
rimi. Ex recentiorum classe qui sunt, diver-
sas pariter abeunt in sententias. Sed infini-
ta ea esse minus verisimile sit, quia eorum
dem

dem differentiae certo includuntur numero.
Neq; unum esse consendaneum est, ita enim
non darentur mixta, quæ omnibus penè
temporum momentis in id, ex quo constans,
resolvi, experientia rerum Magistrate testa-
tur. Duo duntaxat aut tria non esse, vali-
dissimis è sobria Philosophia recessibus &
visceribus hinc inde petit rationum mo-
mentis, evincitur. Quatuor igitur rectissi-
mè statuuntur, prout in ipso discursu, bono
cum Deo, patebit. Ut ut verò animi luben-
tia fuerat, in horum omnium speciali & ge-
nerali versari contemplatione, virium ta-
men mearū imbecillitas, & celeritas, quam
in conscribendo ut adhiberem, tempore ad-
egit angustia, ea simul tangere vetuit. De-
crevi itaq; Naturam Aëris sub simplicioris
cujusdam dissertationis incudem hac vice
revocare, inq; veram ejus indolem deline-
andam, quæ potè, diligentem insumere la-
borem. Quod si rem non ubiq; exactè teti-

gero,

gers, veniam mibi dabit, tum reitradanda diffi-
cultatum moles, sum diversissimarum sententia-
rum & opinionum de eâ oppaëis & disparitatibus,
tum intellectus humani vis, naturæ corruptæ vi-
tii ita hebescens ac longuiscens, ut vix ac nè vix
millesimam rerum naturalium capiat partem.
Merito proinde, cum superioris seculi hyperaspiste
Scalig. Exercit. 52, nobis dicere licet; hæc in ma-
teria philosophiam balbutire. Quapropter circa
primum dissertationis de materia hæc consilium,
Nobiliss. Admod Rev. spectatissime, & honorandi
Fautores, rudioris ingenii tenuitas & languida
justicii acies, nobilissima etiam materia maiestas,
incipitem animo fluctuanti solitudinem injecit,
auderet ne hic quantuluscunq; ingenii mei fætus,
eius palastra Musice specimen rude & satù immo-
tarum, sub Nominum Vestrorum auspicio in opri-
cum erumpere. Discussit tamen illud omne, quod
fortè remoram conatu objicere potuisset, & pra-
clara illa opinio, quâ planè maximam hū mo-
liminibus & conatibus felicitatis auram affulsuram
censebam, à Vobis, tantis patronis & benefactori-
bus, præterea divina mentis vestra, cuius illustris-
simos radios, lucentissimi syderis ad instar micantes,
indies emititius, recordatio. Sunt quoq; mihi alia
in promtu rationum pondera, que sincerum & fi-
delem

delem Ampliss. Nomin. Vestrorum estimatorem, ub
hoc quicquid est operis, in sinum Vestrum depone-
rem, me allexere. Vester nimirum illibatus in Sacrae
Minervae addictos favor, immobilisq; amoris affe-
ctus, quem parsim plurimorum colloquiis & relati-
onibus, eorumq; una & constante voce omnium,
partim ipse mei à primo ad diissas has Apollinis o-
ras accessu luculenter satis cognovi, quemq; non in
labris modò, in quibus non nemini in non levem ab-
usum degenerans Svada eum posuit, collectum
sed in intimum cordium recessibus radicatum esse,
hanc paucis indicis sum expertus. Remigitur ab
officio meo hanc alienam me facturum putavi, si
publico hoc eum praconio, velut de volissima re-
verentia perpetuaq; gratitudinis pignore, depræ-
dicatum ire. Accipite ideo, Vos Amplissimi
Patroni, Vosq; benefactores, hanc qualcumque
muneris officiosum umbram severâ fronte, & beni-
gnovulue aspicite, nec tam è quantitate oblati,
quam offerentis animo metiamini; Vestrq; patro-
cinio exoptatissimo, me meaq; studia in posterum
sustinere dignemini. Quod si feceritis, ingens
certè virium mearum imbecillitati, ad majora me-
lioraq; adspiranti, robur addetur, simulq; malefe-
cita illa sycophantorum coluvies, quos alias de-
testabili suo more inconatus, meos strigilem exer-

cere,

cere, furentiisque lingue sue virulentiam non cessaburos, scio, probè confusa profligatoque recedere cogetur. Interim summus fatorum dispensator, ac verum omnium præpotens moderator Deus, Vos ab omnibus corporis animaque periculis assertos, sarcos & ictos diutissime huic in terris custodiat, omniaque vestra, ex voto vestro, omni felicitati & gaudii genere beat, & tandem rebus humanis placide exemptos, exultante civium supernorum myriade, parentibus cœlestium palatiorum velut, ad beatissimum aeterna quietus & divina latitiae portum clementer transferat! ita vovet & precatur,

**Nobiliss: Ampliss: & Spectatiss:
Vestrīs Dignitatibus**

Dab. citò in Aulà Kar-
planianā die 25. Sept.
Anno redempti orbis

1683.

Illibaco obsequiosi animi adfatu
addictissimus

**AND: E. Håf.
AUTHOR & RESP.**

Pie

Pie & candide LECTOR, Salve.

Vamquam ego, pensatâ exactiori
mentis acie aliorum opera rodentium
naturâ ac ingenio, facile perspicerim
has meas studii physici primitias moderationem
neutramq; et mitiorem apud rigidos syc-
ophantarum esseclas virgulam censoriam ex-
perturas fore, quam aliorum me longè eru-
ditiorum in publicam lucem edita scripsisse:
Hoc tamen metu ex animo penitus discussso,
hac in praesens, molli tantum levique ad-
modum brachio perstricto, placida contem-
plationi subjicere volui. Si summo fabu-
la mundana Chorago vita filum extende-
re, viresque animi simul et corporis ulte-
rius largiri visum fuerit, meum huic scri-
bendi generi studium non imparatum con-
stabit. Si verò hae ad palatum omnium non
satis insigniter atque nervosè elaborata sunt,

A

mibi

mihi tamen, meos in hoc studiorum genero
declarandi progressus honestum desiderium
sufficiet, dum me, & quicquid in ingenio meo
egere, enatum, recte sentientium judicio, &
ab omni perturbatione libero, nullo odio, nul-
la inuidia, nulloque sequiorum affectuum
aut sensibili prejudicii glaucomate obnubilato
baud invitus submittit, & vinci (sicubi erra-
vi) ab eruditioribus & informari, neq; mi-
hi injucundum fore arbitror. Vociferen-
tur itaque pro lubitu ex turbida tenebrico-
sa ignorantiae caverna, bonorum conamina
venenatis lingvarum aculeis pungere soliti.
Ego puræ conscientia integritate fatus, ex
illarum cavillationum tricū auxiliante DEI
manu, facile eluetabor. Interim Tu benigne
Lector mihi sincerè fave, & felix diuturna
lucis bujus usurpa fruere.

Tu rege consiliis actus pater optime nostros,
Nostrum opus ut laudi, serviat omne tuæ.

CAP.

I. N. J.

CAPUT PRIMUM.

Aëris Elementaris existentiam adserens, nec non vocabuli onomatologiam explicans.

§. I.

Naturam seu indolem aëris, pro arctiori tenuitatis nostræ modu-
lo, & que sobrieque judicantium
coronæ, ac placidæ doctorum censuræ
discutiendam submissuris, adque rectæ
rationis stateram expensuris, hoc omni-
um primò cordi curæque esse exposci-
turus ut ejusdem in lucem protrahendæ
veritati laborem eò operosiorem, quò
intimioribus naturæ secretis, densiori-
busque perplexitatum tenebris immer-
sam esse constat, impendamus; quinimò,
in argumenti hujus vestibulo & fronte,
de aëris existentiâ, extra dubitationis po-
nendâ statum, sumus solliciti, ne de fabu-
losâ quadam, fictiâ, & ceu in homi-
num cerebellis tantum excogitatâ materiâ
hæc dissertatio nostra instituta esse videa-
tur. Plurima quippè scripta, querundam

4 minus ~~æxeribōs~~ philosophantium, abunde satis restantur, eos hujus existentiae dubitatione usque adeò inductos, ut, manifestæ experientiae bellum intentando, ausi sint, aërem non tantummodo tacite inficiari, sed etiam maximo conatu & impetu aperte proscriptum ire. Quarum quidem objectionum arietes, quibus mediantibus aërem è foro physico se tollere posse putant, hic evertere aggredieremur, nisi institutum hic esset pro aëris existentiâ tantum nostram assertionem firmare. Illorum tamen intactas rationes relinquere, ut nostri officii esse non ducimus, ita easdem inferius, aërem esse elementum evictum atueri, attingemus.

§. II.

Existere idcirco in rerum naturâ, variis sufficientium rationum momentis, partim ex S. literarum pandectis, partim ex philosophia & experientia petitis, satis evidenter evincitur. Quæ S. literatum oracula testimonii loco nobis suppeditant, nempe, quæ aërem dari ostendunt, hæc (aliis plurimis impræsentiarum alti silen. tii sapientio involutis) sunt: 2. Mace. 5:1. Sap. 5. v. 11, 12, c. 13. 2. 1. Cor. 9: 26, & 14: 9.

Eph.

Fundamenta, quæ philosophia nec non experientia, pro nostrâ parte affirmante adstruendâ, nobis longâ serie porrigit, prolixitatis evitandæ ergo hic omittentes, pro uberiori mentis declarazione instituendâ, allegata S. codicis dicta subsequentis syllogismi complexu contenta, hic subiecte animi habet lubentia. Cujuscunq; existentia evincitur 1. variis monumentorum i. o. ex divinorum dictis, 2. naturæ & rectæ rationis dictamine. 3. Sensuum testimoniiis. aëris.

4. Plurimorum philosophorum haud imi subsellii suffragiis; illud existere nullatenus est dubitandum. Atqui aëris existentia, enumeratis his modis probatur; Ergo aërem existere non est dubitandum. Majori aëreclarâ existente, ut nullum dubium in cujuspiam sapientis animo de ejus certitudine suboriatur, circa Minoris indubiam veritatem, per distincta membra congruis explicationibus illustrandam, placet hic neque latius diffundere stylum. Primi quippe in allato syllogismo membra veritatem evidentissimè patere excitatris S. paginæ dictis, probamus subsequente hoc discursu: Quicquid de aëre nos claris & perspicuis verbis monumenta spiritus S. o. i. o. pri- lim instinctu à divinis conscripta viris edo- mi mē- cent, bri.

6 cēnt, illud est credendum. Atqui dari a-
ërem, claris & haud obscuris verbis dicta
sacrarum literarum oracula nos instrue-
unt. Ergo. Connexio Majoris extra o-
mnē controversiæ litisq; aleam est posita.
Minori suffragantur fidemque faciunt su-
perius inserta Scripturæ dicta. Idem de
reliquis propositi superius syllogismi
membris, ostensu prouum foret, ni pro-
lixitatis tedium fugeremus.

§. III.

Comprobatā sic, irrefutabilibus è S. S.
visceribus passim collectis argumentis, exi-
stentiā aëris, abs re minus fecisse videbimus
si jam statim, priusquam in vastissimum
pelagus, dissertationis nostræ ingrediatur
cymba, palos suos limitesq; certos, ultra
quos ne latum ungvem excurrere ac di-
vagari licebit, materiæ circumponamus.
Subjungamus 1. igitur, unde vox aëris,
descendat. Nam ut decus illud & Philo-
sophorum vertex Plato dicit: πρώτως δέ
ἐξετάζειν τὸ ὄνομα τὸ πρὸς τὸ οὐρανός διδά-
σκειν. Quibus verbis indigitare voluit, ex
Erymo & originatione vocis plurimum
sæpè ponderis emergere ac provenire, ad
indagationem veræ & genuinæ significa-
tionis. 2. Variæ aëris appellations ad

disquisitionis lancem exigendæ. 3. Tὰ πλ.
λακῶς λεγόμενα seu diversæ vocis po-
testates ac usurpationes, quas omnis
verè Philosophandi ratio rerum qua-
rumlibet evolutioni præmittere s̄everat,
āc ēv θητεμῆ delineandas aggrediamur.
4: de adæquatâ aëri assignandâ definitio-
ne sudandum : pro cujus uberiori per-
fectionioriq; cognitione, 5. Quatuor causa-
rum investigatio subiectanda. Quas
proximè excipiet proprietatum aëris, alio-
rumque ejus naturam concernentium,
Theoria.

S. IV.

Quod itaque vocis originem con-
cernit, tenendum imprimis, ex vocabu-
lorum Græcorum genere ortum tra-
xisse, subinde verò per continuas com-
pluscotorum annorum vices, crebro &
frequenti usu latinæ vocis naturam indu-
isse, & Romanæ Civitatis jure donatam
esse. Τὸν ἀέρα enim quidam Græci simul
ac Latini descendere adserunt, ἀποτίθεντες
ab attollendo seu elevando, quod natura
suā levis sit. Quidam denique ab a priva-
tivo & ὄργανῳ videre, quod aëris per se non
terminat visum, nisi per adventitias qua-
litates. Quidam ab a, quod aëris ceu
a & cō, principium & finis omnium ani-
mam.

mantium sit, neq; ab hac derivatione ab-
ludere videtur Plinius ille sagacissimus re-
rum Physicarum interpres, aërem Naturalis:
Lib. 2. cap. 5. p. 3. visum esse adserens.
Cui adseritioni disertâ & rotundâ verbo-
rum serie affonant & calculum addunt,
elegantissima illa carmina de aëre apud
Paucium:

*Hoc vide, circum supraq; quod complexu-
teneb*

*Terram, quod nostri cælum memorant
Graci perhibent Aethera;
Quicquid est hos, is omnia format, animas,
auget, alit, serit,
Sepelit, recipitq; in se omnia, omniumq;
idem est pater,
Indidemq; eadem oriuntur de integro, et
quæ eadem oceidunt.*

Synonymia Quidam dñe τὸ ἄημι, spiro. Leviita digi-
to evolutam aëris etymologiam, immedi-
atè subsequitur porrò ejusdem synonymia
pensanda; quam si paulò intimius re-
spiciamus, non deerit numerosus, diver-
sum aëris appellationum, quibus vel
propriè vel metaphoricè insignitur, sylla-
bus. Ornatur I. nomine Cæli: hoc ir-
refragabiliter & efficacissimè probant e-
vincuntq; subsequentia, tam divinæ, quam
pro-

profanæ scripturæ, dicta. Uxore Gen. 7.
v. 11. Gen. 8. 2. Deut. 28, 12. 23. Ps: 147. v. 8.
Jer. 10, 13. Zach: 8:12. Math. 6. v. 26 & 16: v. 3.
Lev: 26, 19. Job. 26, 13. Dā. 4, 9. Joël. 1, 30. Act.
14, 17. Curt: 1: 4, 3, 16. & 7, 13. 1: 5, 4. 9. & 5, 19.
lib. 6, 7. 28. lib. 7, 11, 21

Seneea. Quæst: Natural. lib. 2. cap: 58. pag.
698. Virg: 1. Georg: ubi ita dicit : *Et va-
rium celi perdiscere morem.* Plinius Natu-
ral: Lib. 2. cap. 38. pag: 19. *Hactenus de i-
psa Mundo syderibusq;, nunc reliqua celi
memorabilia, namq; Et hoc celum appell-
lavere Majores, quod alio nomine aëra
Et. Nomine cæli intelligi debet aërem,
cum indubitate atq; evidentè demon-
strant omnia hæc allegata testimonia, hoc
idem nervosius confirmare non mora-
mur. Nemo namq; inficias ire potest ullæ
verisimilitudinæ, nomine cæli intelligi
aërem.*

II. Dicitur apud Senecam quæst: Na-
tural: lib: 2. c. 9. p. 667. *Spiritus.* item l. 4
Æstræ. cap. 6. 26.

III. Æther seu æthra: hinc Virgil: 12.
Æucid.

*Namq; volans rubra fulvis joviæ ales in
atbra.*

IV. Animalis spirabilisque natura, Cic.
de Nat: Deor.

- V. Animā, idem in lib. de univers.
VI. H̄ebraice, יְהָוָה.
VII. Svecicē Wāder/ Euffi Himmel.

S. V.

Homōnōmia.

Synonymiā hoc pacto enodatā, nobis incumbit summo studio, ambiguitati aëris (utpote errorum sentibus irretitiae ideoque & veritati indagandæ maximè noxiæ) sub interpretationis incudem subjiciendæ imminere, ne futuri nostri discursus meta, de viâ regiā veritatis declinet. Omnis igitur perplexitas ut præscindatur, sciendum est, nobis impræsentiarum animum non esse, de voce aëris, prout primò, in ampliori significationis potestate, apud Philosophos quosdam usurpatur pro vento & ingratâ aëris qualitate seu constitutione, utpote salubritate, pravitate & pestilenti corruptione; nec 2. quā sumitur pro spiritu & halitu nostro; nec 3. prout Varro hāc vocē utitur, inquiens: *animā vi conclusa in vesica, quando est arctè ligata, si perculerà, aëra reddit*: sed constitutum est, contemplari aerem, ut corpus, subtilis ac penetrabilis substantiæ, nec non purioris naturæ tetræ non patiens per se suaque naturâ corruptionis, & quod locum sibi vendicat præ reliquis clementis

dignissimum, inter cælum videlicet & ter-
ram, prout longiori explicacionis telâ u-
beriorique evolutionis filo inferius iasnu-
abitur.

CAP. II.

§. I.

PER breviter jam discussis, indigita-
tisque illis, quæ ratione Ecymol. Sy-
nonym. & homonym. ventilatione di-
gna visa sunt, jam de definitione reali
dispicere disputationis pertexendæ in-
jungit nobis series: cum juxta monitum
Ciceronis, omnis qua à ratione suscipitur
de aliquâ re institutio debet à definitione
profici, ut intelligatur, quid sit id, de
quo disputatur. De aëris xvijws, in
rigore & propriè spectati, definitione quid-
ditativâ, plurimas easque inter se & ver-
bis & rebus multùm discrepantes inveniri
plurimorum haud postremi commatis
Physicorum sententias nemini, qui vel
primis, ut dicunt, labris succum in a-
mænissimo philosophiæ horto gustaverit,
non liquidò constat: quas omnes &
singulas jam nunc examinare, & exami-
natas reconciliare, nec ingenii mei vites
permittunt, nec instituti ratio requiri.
Ideoq; illis, nihil difficultatis habentibus,
gratia brevitatis ergo omissis, promissi
me,

ii2 **memores**, ad ipsam definitionem seu scopum suscepiti nostri laboris animum convertimus. Salvo igitur aliorum judicio, hanc naturam aëris aperientem, extrui-mus definitionem.

g. II.

Defini- Aëris est elementum subtilissimum, per
tio. se invisiibile, leve, & omne spatiū ab alio non repletum, infra cœlum, in supraque aquam terramq; replens.

Exhibita hæc περιγραφή definitione rerum hic tractandarum synopsis, ὡς ēν περιόδῳ naturam atq; essentiam aëris ostendens, animo quædam expen-denda subjicit: quorum i. notatu maximè dignus conceptus communis seu con-venientiæ, etiam differentiæ seu conce-pitus restringens, quem non aliunde quàm ab adjunctis, ceu qualitatibus & loco, cum forma nos propter intellectus infirmitatem lateat, ducere necessè habemus. Essen-tiam enim ac rerum ingenium emuntiori qui judicio ponderare student, generis ac differentiæ investigationem, ceu prima principia apprehendendi ea. quæ spectant ad internam rei tractationem & evolutio-nem, omnino attingere debent. In datâ itaque definitione, loco generis, elemen-tum

13

sum, cum universa sobrie philosophanti-
um cohorte constituimus, elementi voca- Reso-
bulo, quod alias πλύσημον, κυρίως ac- lut:
cepto. Hoc legitimum esse exinde patet, *Definit*
quia in communi quasi conceptu cum re-
liquis elementis ex aequo convenit. Hic
tamen notandum, aërem, prout à nobis di-
citur elementum, supremæ regionis non
intelligi; quia elementum idem est ac
principium seu alimentum, nomenq; il-
lud indeptum est inde, quod sit principium
ad constituenda corpora naturalia mixta,
cum reliquis elementis concurrens, in
quod etiam demum resolvuntur. Aerem
vero supremæ regionis nunquam in cor-
porum mixtorum constitutionem incur-
tere ponimus, quamvis immodesta phi-
losophorum quorundam philautia, in hac
temporis canitie, eò audacie vel potius
ignorantia prolapsa sit, ut aërem neque
supremæ, neq; mediæ vel infimæ regio-
nis, esse elementum, sed continuum cum
caelo corpus statuere non erubescat;
Jure tamen contra omnes, contrarie
sententiae faventes, elementum esse aërem
tuemur. Quò igitur contra ineptissi-
mos hujusmodi fastuosorum spirituum
crepitus, sententiam nostram ex sani-
oribus haustam, & longè ad stipulantium

serie

24 serie confirmatam, firmissimo veritatis te-
lo niti literato orbi liqueat, eas, quas
contrariæ sententiæ patroni adferre posse
putantur objectionum strophas, si non o-
mnes, præcipuas tamen, libabimus. Ex
contrariis namquæ inter se collatis rei ve-
ritas magis elucescet.

§. III.

*1. Ob-
je^tt.* Adversæ partis defensoribus adstipu-
lantur sequentes rationes, quibus aërem
non esse elementum, sed identificari cum
cælo, probare allaborant. Si aer facit di-
finitionem inter has aquas, quæ sunt ab
inferiori parte cæli, & aquas illas quæ sunt
à regione superiori cæli, utique sequitur
aerem & cælum ejusdem naturæ esse cor-
pus, atque nullo modo esse corpora inter
se specificè differentia: At, V.P. E. P. An-
tecedens ex S. codice inclarescit, utpote
Lib. 4. Esdræ c. 6. v. 41. Et die secundo cre-
asti spiritum firmamenti & imperasti ei, ut
divideret & faceret divisionem inter a-
quas, ut pars quadam sursum recederet,
pars vero deorsum maneret.

In hoc syllogismo palpabilis committi-
tur *à ouλoγισια* & consequentia incon-
sequens: quia non sequitur, si aer dividit
aquas, quæ sub firmamento, ab a-
quis

quis, quæ sunt supra, atque venit nomine 15
ex pansi; propterea non esse aëra elemen-
tum, distinguique à cælo. Non solum
enim cælo firmamenti seu expansi no-
men & partes competunt, sed etiam
aeri, quia est generale nomen. Negam-
mus insuper, aërem adæquate distingvere
aquas superiores ab inferioribus, unde
non est obscurum videre, dictum ex Esdræ
4. Lib. cap. 6: 41. citatum, nihil nobis re-
stè intellectum contradicere, ita enim aeri
illuc adscribitur aquarum divisio, ut in-
simul minimè gentium denegetur cælo
sydere. Ab inclusivâ ad exclusivam, non
firma semper est argumentatio & conse-
quentia.

Aut aquas subcælestes à supracælestibus 2. Ob-
distingvit solum cœlum, aut solus aëre, jectio.
aut cœlum & aer unâ simulque; atqui non
solum cœlum, ratio hæc est, illud namq;
non distingvit aquas inferiores, sed aëre.
Neque solus aer, hic enim aquas supra
cælestes dividere nequit; Ergo aer &
cœlum simul. Si hoc, utique absurditatis
nil erit adserere aërem sub cæli voce seu
firmamenti verè & propriè comprehen-
di, & consequenter esse ejusdem essen-
tiæ cum cælo.

Nec-

16 Negamus consequentiam, quia laborat
Resp. ἐλένχῳ τῷ μὴ ἐπόμενῳ, propter e-
videntem disparatorum confusioneam.
Cœlum enim & aer, licet concedamus si-
mul dividere & facere divisionem inter
aquas subcœlestes & supracœlestes, sunt
res disparatae, quæ de se invicem συνωνύμως
& univocè prædicari nequeunt; Rei illu-
strandæ ergo eodem valore argumentari
lubet; Si taurus & equus aratro juncti
simul concurrunt ad terram arandam vel
occandam, utique sequitur eos specificè
non distingui, At.v.p. e. p. sed conse-
quentia est falsissima.

3 Ob-
ject: Quæcunque conveniunt inter se ra-
tione qualitatum essentialium & propri-
arum, illa non differunt specificè; Atqui
aer & cœlum talia sunt. E. Veritas mi-
noris pater, quia conveniunt inter se te-
nuitate, raritate, invisibilitate, permea-
bilitate & simplicitate.

Resp. Nexus minoris negatur, quia qua-
litates aereæ non sunt univocæ cum
qualitatibus cœli, sed tñ. analogicæ, & ha-
bent cum iis similitudinem quandam, neq;
verò accidentia omnia, quæ cœlo compe-
tunt, possunt elicī ex elemento aeris.

Remotis ita diversarum opinionum, circa aërem, rectæ rationis dictamini, & veræ experientiæ minùs consentanearum, nebulis, ad ea progressuri sumus, quæ Theseas nostræ θεοπάτων, seu confirmationem concernunt. Aërem itaqù esse elementum, subsequentibus rationum fulcris probamus. Primam, ex generali concursu aëris cum cæteris elementis, ad constitutionem mixtorum, hunc in modum inferimus: Si omnia corpora naturalia mixta ab aëre, ceu principio constitutivo, componuntur, inq; eum ultimò resolvuntur, infallibilis est consequentia, aërem esse elementum. Atqui omnia Nat: corpora mixta ab aëre, ceu principio constitutivo, componuntur, in- que eum ultimò resolvuntur. Ergo. Majoris veritas per se conspicua est: consequiam sviadent infinitæ atomorum aërearum myriades, ex hominum, brutorum, aliorumq; corporum cadaveribus sursum tendere solitæ.

Deinde, Si quatvor in rerum natura existunt Elementa, utique sequitur aërem esse Elementum; At verum prius, E. & posterius. Antecedens facile probatum da-

18 si potest exinde, quia numerus hic qua-
ternarius, non solum ab antiquo haud i-
mi commatis Authorum, quæ Philoso-
phos, quæ Theologos, cœtui receptus
fuit, sed etiam partim sensuum pater-
judicio, quorum beneficio corpora
naturalia, interdum venari & perscruta-
ri licet; *Pbysici* namque, teste Francisco
Wallesio, raro vel nunquam acquiesce-
re debent in ullis dogmatiis sine demonstra-
tione: Partim rectæ rationis dictaminis
innotescit; In aëre enim vivimus, Aë-
remque trahimus, spiramus, & quam-
vis non videamus, nihilominus tamen,
eundem manu motâ, & hinc inde du-
cta, quodammodo tangimus: ipse quo-
que auditus eundem repræsentat, quippe
aeris fractione omnes voces, omnesquæ
soni efficiuntur. Consequentia svadetur,
quia aërem esse elementum, ex requisi-
tis & conditionibus indolem elementi
arguentibus, patet.

Quarum 1. est, ut sit corpus homo-
geneum, formâ & materiâ constans. Aë-
rem ita esse suo comprobat ad sensu, par-
tim sacer codex, Sap: 5. v: 11. *Divisus aer*
continuò in se recluditur: Partim ratio.
Sic E. G. percipimus grandinem, que
est

est pluvia conglaciata , semper magno cum strepitu sonituque decidere, non aliâ de causâ , nisi quod aërem arctissimè inter se unitum violentiâ dividat , & unum granum alteri collidat.

2. Omnia, quæ aliis corporibus non sunt repleta, aëris plena esse, vel hinc lucem meridianâ clarus est, quia manu flabellum vel aliud quidpiam moventes & hinc inde diducentes, revera percipimus aërem, ad frigus excitandum caloremq; depellendum, impelli ; Et quicquid præterea leve, ut pote palea, pulvis, pluma, & id gen^g alia flabello obvia, motu istius, ob aërem circumfusum, huc illucq; dispelluntur & dissipantur. Neq; rationis dictamini consentaneum videtur, flabellum ea tangere absq; aëre medio, vel aërem ab eo egredi. Nec aëris existentia solummodo ab effectorum ejus contemplatione deprehenditur, sed etiam sonum ejus, aliquantulum verberando & cædendo, auditu percipimus. Vacuum enim, ubi corpus unum alterum contredando non tangit, minimè gentium sonitum edere potest : At jam verberatio in aëre virgâ aliquâ vel alio quopiam instrumento facta, ingentem edit sonum ; exinde igitur verissimè, consequitur,

20 tur, corpoream aliquam ibi esse substantiam, ictum illum excipientem. Sic ex-harpagiis, quoram beneficio hortorum culturæ addicti plantas & pulvilos perplure ac irrigare sverant, aquarum nihil effluit, innumera licet inferius aperta patent foramina, si clausa fuerint eorum manuscula. Aër namque inclusus & effluendi facultate destitutus, remoratur effluxum aquæ. Ita etiam ex doliis cerevisiâ vel aquâ plenis, aut nullæ prorsus, aut inæquali fluxu aquarum guttulæ deponi possunt, nisi foramina, quibus inserta epistomia seu obturacula, aërem continentia vel laxantia, aperiantur; quibus aperitis, inclusus aër ad motum seu fluxum solvitur.

Objec. In quocunque reperiuntur diversæ qualitates inter se contrariæ, illud non est naturæ homogeneæ; Atqui in aëre reperiuntur tales. E. Major est clara, quia impuritates & variæ qualitates arguunt heterogeneitatem, cum oriantur ex diversis principiis.

Resp. Illæ qualitates, quæ formaliter & subjectivè aëri non insunt, non sunt in ejus naturam inferendæ; quia illis absentibus, adhuc aëris esset elementum, & magis homogeneæ naturæ, quam reliqua.

Requiritur

Requiritur 2. Ut Elementum sub cœlo 2
existat, ab eoq; distinctæ prorsus naturæ
atq; essentiæ sit. 3. Ut corpora mixta per-
means, ad generationem apta reddat. Ut
his igitur recēsitis elementi conditionibus
aërem gaudere constet, tale formamus ra-
tiocinium: Cuicunq; omnia ~~xer~~^{ex} ~~ter~~^theria seu
requisita naturam elementi arguentia
competunt, illud revera est elementum.
Atqui aeri omnia elementi ~~xer~~^{ex} ~~ter~~^theria com-
petunt. Ergo.

Majoris vis suâ luce radiat: Veritas
minoris ex jam dictis inclarescit. Funda-
menti levitatem, cui adversa pars super-
struit absurdam suam sententiam, sequen-
tes demonstrant rationes, in formam Syl-
logisticam redactæ.

Quodcunq; dogma pugnat cum eruditæ *Objec.*
& doctæ antiquitatis unanimi consensu &
authoritate, illud est ~~ωργέδοξον~~ & rejici-
endum; At hoc est tale. E. A nudâ sen- *Reff.*
tentiarum antiquitate ad earundem veri-
tatem, nulla procedit argumentatio fir-
ma; Multa enim antiqua falsitatum tricis
involuta, multa nova veritati consentia-
nea. Cuilibet enim authoritati humanæ,
quantumvis vetustæ, quantumvis vulgatae,
veritas præferenda est; & usus, qui à verita-

22. tis scopo deflectere videtur, eliminandus.
Huc igitur spectat illud Oueni:

*In dictis hominum, non quis considero,
sed quid:*

*Contra in divinis non rogo quid? Ro-
go qui?*

Deinde etiam dicimus, non esse creden-
dum, veteres à nostrâ sententiâ divortium
fecisse; sed potius illos sensisse, admodum
difficile esse, certam, infallibilem & distin-
ctam, de recondita adeò re, quæ non con-
spicua est & objecta sensibus, assequi no-
titiam.

Obje-
ctio
2. *Si aer est locus & spatiū inter cœlum
& terram, utiq; sequitur eum nec corpus,
nec substantiam esse, sed accidens. Sed v.
p. e. p. Consequentiam posset quispi-
am exinde stabilire; quia locus & inter-
vallum per se non substantiunt, cum sint ex
censu eorum, quæ respectum ad aliud in-
volvunt.*

Resp. Consequentia evidentissimam redolet
falsitatem, ideoq; eam jure merito, ob col-
lectionis nullitatem, inficiamus. Hæc
enim non sunt *āvōzetae*, substantiam esse,
& tamen aliâ ratione & certo respectu in-
volvere relationem ad aliud: *Super uno*
naming absoluto (adserente subtilissimo

Sca-

Scaliger: Exercit: 5. Sec. 6.) pluri relati-
va fundari non implicat. Esto, Aer sit in-
tervallum inter cœlum ac terram, exinde
tamen non video, quo probabili funda-
mento, aëris sub accidentis nomine propriè
venire possit. Plures objections hue in
unum coacervare, angustiæ disputationis
non patiuntur.

234

CAP. III.

§. I.

NE longius ab ordine digrediamur,
ambagibus ac diverticulis relictis, in
quæ nos duxit fervor sententiam nostram
propugnandi, in viam nos sistere propere-
mus. Nunc itaq;, οὐρανῷ, ad aëris causas,
quæ pariter mentis scrutinium & contem-
plationem exigunt, progressum faciemus,
dispescendo eas, in externas, efficientem
nempe & finem, & internas, materiam vi-
delicet & formam; Singularum seorsim
& peculiariter contemplationem, rece-
ptum servantes inter eas ordinem, susce-
pturi.

§. 2.

Causa efficiens aëris, sicut omnium re- *Causa*
rum, est μικρού μέτρος δέχη h.e. S. S. eff.
Trinitas. Quæ adsertio, juxta axioma, o-

24. maiis Dei opera καὶ ἔξω sunt indivisi, probatur.

Circa hunc titulum, de causā efficiente, reticere nolo, in Scholis Physicorum non minimam vigere controversiam, quæ hic loci minùs incommodè discuti posse videatur: Quo; videlicet, creationis die aër sit conditus? Quanquam quæstionis hujus difficultatem nervosè & sufficienter satis componere, ob reconditam, quam in se continet, perplexitatem & maximam secus sentientium diversitatem, ut &c nostri intellectus hebetudinem, impares nos esse, probè consciū sumus; nihilominus tamen lubet, si non planè ex naturæ ductu, ex altiori tamen & eminentiori principio ostendere, quo usq; intellectus noster, naturali ratiocinationis sibi inditâ facultate, penetrare queat. Aërem itaq; creando producūtum esse, secundo creationis die, Sacræ scripturæ autoritate nixi adserimus. Quò verò hujus positionis veritatem, graphicè demonstrandam exhibeamus, consultum ducimus, eam, nostras & adversæ parti faventium examinando rationes, elicere ac indagare. In negativâ hujus θέσως, sequenti rationis fundamine agi
Objecit. potest. Si aër, ex nostra hypothesi, jam secundū

secundo creationis die productus esset, se-
queretur nubes, aliaq; meteora, nec non
ipsa sydera, quorum virtuali influxu in
mediam aëris regionem elevantur, eo die
actu extitisse; At neutrum ex textu Mosai-
co evinci potest. E. Antecedentis veritas
evidens est; quia tunc pluvias, nubes &
sydera, non extitisse, teste eodem Mose
cap. 2. constat. Aëri namq; extra causa-
rum incunabulaeducto, Deus præscripsit,
ut confessim etiā medium esset ac vehi-
culum recipiens in se nubium aliaturumq;
sensibilium qualitatum species, quarum
unicuiq; debitum ac convenientem natu-
ræ suæ habitum adsignavit. Ut autem nos *Reß.*
ab hujus objectionis labyrintho explice-
mus, quatenus existentia nubium, alio-
rumq; meteororum in aërem projectorū,
intelligenda sit, inquirendum, postea allat-
um illationis nodum dissolutum ibimus,
Probè igitur distinguendum esse arbitra-
mur, inter ea individua, quibus Deus in
primâ rerum creatione δύραμις σπερμα-
τικὴ seu virtutem prolificam, successivè
se quoad speciem multiplicandi, impressit,
& ea, quibus ejusmodi vim & facultatem o-
riendi Deus inditam noluit. Horum pri-
ora fatemur aētu imprimis extitisse tempo-

26 re creationis, posteriora autem non item;
illa namq; ex atomorum ab elementis ali-
isq; corporibus provenientium congerie
ac temperaturā ortum ducunt. Et hæc
productis elementis, licet non actu, poten-
tiā tamen ac facultate infuisse censenda
sunt. Ex his ad argumentum, ἐντάσεως
loco possum, facile respondere possumus,
negando consequentiam. Quamvis enim
causas nubium secundā creationis die,
quoad ipsum actum, aëri non infuisse con-
cedendum sit, δύναμιν tamen adfuisse, nul-
lā probabili ratione à quopiam negari
potest.

S. 3. Cæterum ne assertionis nostræ
ratio dubia aut auribus absonta videatur,
sed primo quasi intuitu clarissimè eluce-
scat; huiusmodi unico dilucidare Syllo-
gisticō discursu non erit grave, hunc in
modum: Quocunq; creationis die factum
est expansum seu firmamentum, alias cœ-
lum dictum, eo etiam die creatus est aér.
Atqui secundō creationis die factum est ex-
pansum seu firmamentum. E. Certitudo
majoris, à crebrā voce cœli in S. codice
ad aërem applicatione evincitur. Quid
namq; in S. oraculis familiarius, quàm a-
erem sub nomine cœli venire, prout patet

ex Le-

ex Levit. 26. 19. Deut. 28. 12. 23. Psal. 147. 27.
8. Job. 38. 3. Zach. 8, v. 12. videatur
Cap. 1, §. 4.

Mosen Gen. 1. v. 6. non cœlum Syde-
reum tantum, sed etiam spatum aereum,
quod circum terram usquequaq; diffundi-
tur, & usq; ad cœlum Sydereum sese ex-
tendit expanditq;, innuere voluisse, ex nu-
dā textus inspectione colligi potest. Sie
dictus sacer historicus, infrā faciens men-
tionem operis quinto creationis die facti,
dicit aves volare in firmamento seu super
firmamentum, quod ipsi cœlo stellifero,
pulcherrimis astris splendentι, nullatenus
congruere potest. Videatur de hoc ipso
piè ac gravissimè differens August. Tom.
3. pag. 131. c. & 515. d. item lib. de agone
Christianο. Cap. 3. p. 762. D; Lutheri in
Gen. c. 1. p. 7. Perer. lib. 1. c. 1. Num. 24.
item p. 32. num. 99, Biblia Hebræa cum
annotationibus Francisci Vatabli in Gen.
cap. 1. v. 6. Pet. Martyr, Commentar. in
Gen. c. 1. 6. fol. 3. Drus. in Gen. c. 5. p.
14. Piscator in Gen. c. 1. v. 6. p. 4. & 14.
Huic eidem sententiae favet Sperlingius ex-
ercitat. lib. 3. Exercit. 2. pag. 295. 296.

Circa eandem adhuc causarum cogni-
tionem hærentes, juxta tenorem methodi
in pri-

28. in principio constitutum, ad materiam
Causa considerandam nos vertimus. Materia
mate- aëris cum reliquis elementis communis,
rial. est massa illa inhabilis & indisposita, in
principio mundi à Deo ex nullo præxi-
stente subjecto creata, quæ alias chaos di-
ci solet.

§. 4.

Causa
form. Evolutis jam qualitercunq;, aeris causâ
efficiente & materiali, spinosam & pluri-
mis involutam difficultatum tricis syl-
vam ingredimur, ut formam ejus rime-
mur. Hujus licet formæ cognitionem,
quoad definitivam rationem, nobis esse
occultatam fatendum sit, eandem tamen
substantiam esse, & non ipsa aeris attribu-
ta essentialia, licet sint definitioni differen-
tiae vicem supplendi ergo inserta, evincunt
operationes, formæ substantialis essentiam
indubitatè testantes. Corpus enim natu-
rale esse aereum, & non gaudere intrinsecâ
ac substantiali formâ propriâ, à quâ in es-
se suo καὶ ἔστω & γενωδῶς constituatur,
unde operationes ebulliant, involveret
contradictionem. Hanc circa sententiam
adstruendam, contraria non insimæ sortis
Philosophorum, pro negativâ sententiâ
obtinendâ, innumera argumētorum plau-
stra in

stra in medium producentium, apponenda essent; Verum cum in ipso disputatio-
nis conflictu illis occurrere, nobis decre-
tum ac fixum stet, dictam sententiam no-
stram validissimis tantum hisce rationum
propugnaculis, è pharetrâ signorum for-
mæ substantialis & ejusdem operationibus
petitis, defendere aggredimur. Cuicunq;
ratio completæ & perfectæ substantiæ proba-
competit, ei etiam sine omni dubio com-
petit forma substantialis intrinseca, à quâ
essentiæ suæ terminos obtinet. Atqui aeris
completæ & perfectæ substantiæ ratio
competit. E. Minorem probamus inde;
quia solummodo duo sunt principia con-
stitutiva, Tò esse corporibus largientia,
Materia scilicet & Forma; Sed cum Ma-
teria insufficiens sit, ut principium incom-
pletum maximam partem πνεύματος,
tām propter activitatis strictè acceptæ ca-
rentiam, quām quod sit primum rerum
naturalium subjectum: Necessariò idcir-
co requiritur aliquid aliud principium,
quod majori operandi facultate & virtute
Tò esse rei ultimum & perfectum largiendi
pollet. Atqui ejusmodi principium esse
formam substantialem, nec alium talem a-
ctum præter eam, hoc ratiocinium demon-
stra-

30 stratum it: In quocunq; clarè conspiciuntur operationes formæ substantialis ab aliis verè distinctæ, in eo etiam est ipsa forma. Atq; in aere clarè conspiciuntur operationes formæ substantialis, ab aliis verè distinctæ. E. Minor i sufficiens robur, experientiâ nixi, conciliare possumus. Necesse cogimur, ob latentiam formæ, qualitates & adjuncta in locum ejus substituere, cum hæc illi organorum instar, in producendis operationibus, inserviant. Hinc non in sensu absolute & simplici, sed secundum quid & restrictivè, formæ seu differentiæ titulo ornari possunt, quatenus formam, propriè & directè nobis sensuum adminiculo cognosci impossibilem, ductu suo demonstrent, & potissima operationum instrumenta sese præbeant: Unde est, quod, in physicorum Scholis, operationes dicuntur provenire à qualitatibus, deutieris seu secundariò & instrumentaliter; ab ipsa formâ vero, seu principio quo, originaliter & radicaliter. Fallunt nos sensus in plurimis naturæ operibus, & densa adeò ignorantia caligine circumfusus est intellectus noster, ut ea, quæ scimus, nō in divinis tantum, sed æq; naturalibus respectu cōsum, quæ nos latent, penè nihil sint. A nostra

nostrâ tamen non animadvertentiâ, & 31.
prodigiosa inscitiâ ac cœcitate, in serutan-
dis rimandisq; naturæ secretis, ad dene-
gandam ipsius rei essentiam, argumentari
absurditate nō vacat. His probè observatis,
omnes objectionum & machinarum stru-
cturæ, quibus sententiam suam stabilitum
iri patronis adversæ partis spes est amplif-
fima, radicitus everti possunt.

§. 5.

Feliciter ita è fluctibus dubitatio- *Causæ*
num circa causam formalem evesti, *fin.*
dissertationis nostræ cursum diriga-
mus ad causam finalem, seu ipsum fi-
nem, ob quem aër, à præpotenti re-
rum omnium moderatore & opifice
Deo, conditus est; quem haud in-
commode dispescimus, in universa-
lem, Ultimum seu summum, qui est
gloria Dei (Universa namquæ fecit
propter seipsum) & intermedium seu
secundarium, scilicet ut pars inte-
grans pulcherrimæ mundi machinæ
esset, nec non principium generale
constitutivum corporum mixtorum.
Reliqua enim elementa ad rem com-
posi-

32 positam faciendam invicem commis-
seri ac uniri nequeunt, nisi aëris una
cum iis integrum rei constituenda
massam intimè permeando, ad gene-
rationem & formam in se recipien-
dam aptam reddat. Crassas namq; &
terreas partes tenues efficit & subti-
les, humidas verò optimè temperan-
do connectit. Est quoq; præterea aëris
omnibus corporibus, præsertim vivi-
dis, aliendis maximo usui, dum vide-
licet eum respirando sibi attrahunt,
cordisq;, hepatis & pulmonum, nec
non aliorum ferventem intestino-
rum calorem refrigerant & refocil-
lant. Sine hoc nullum animal vive-
re, nulla avis volare, nullus piscis,
aut reliqua animantia aquam natura-
lem locum sibi vendicantia, vivere
possunt. Hinc est, quod tempore
brumali, præsertim in aquilonaribus
oris, in stagnis & amnibus sæpe emo-
riantur pisces, nisi vel humanâ ope-
râ vel aliâ virtute, rupturæ effician-
tur & foramina glacici, quorum bœ-
ficio

ficio aërem sibi attrahere possint. 33
Aëris itaque usum in rerum naturâ,
esse longè maximum, ex his, quæ in
medium allata, aliisq; per plurimis
constat. Cibus namq; & potus, licet
præcipua corporum nostrorum in
vigore conservandorū præsidia sint,
iis tamen per aliquot dierum spatio
carere possumus; Aëris autem influ-
entiâ vix uno momento. vid: And:
Sparman lib. I. cap. I. p: 4. 5, 6. ita
dicentem:

Hwed man slyg eger för / man ligget
eller står/
Vihof den frista Lufte man måst sie
vphåld fähr.
J arbee/ sömpn och mehr / om man ey
wiß ejd haer/
Man framdeles der vihof wäl skada blis-
ter waar:
Men Lufteen kunnom wij til en Minne
ey mista/
Medh mindre hiertae måst förmächta
eller brista.

§. I.

Aëris ulterior consideratio, altius aliquantò in definitionem exhibitam inquirendum esse postulat. In quā, ut perèm nos fecisse non autumamus, quod aërem Elementorum subtilissimum esse statuere ausi simus, ita eandem adhuc liberali dilucidatione exponere lubet. Multi quidem ex philosophorum tribu, negativam tenent sententiam; verùm in affirmantem, certioribus firmatam & nixam rationum fulcris, transire nos jubent sequentia: quæ inter familiam dicit hoc.

I. argu- Si aëris solidissima simul ac longè crassissima ædificiorum munimenta multò facilis, multòq; citius, quām ignis, imò in momento permeat, utiq; igne est longè subtilior. **At:** v: prius. E. post. Consequentia majoris luce suâ adeò coruscat, ut supervacaneum sit, ei plus lucis fœnerari velle. Minor itidem hinc liquet, quia ignis non nisi per aliquot horarum spatia, per crassissima parietum munimenta, penetrare potest. Condidit etiam rerum omnium auctor Deus aërem, eum in finem, ut esset soni receptaculum, voces per mu-

ros, per parietes, aliave solida corpora
transmittens. Huc respexisse viderunt
Cicero, Latinæ eloquentiæ choragus,
dum de nat. Deor. lib. 2. p. 22. 6. lin.
25. inquit: Ipseq; aër nobiscum videt,
nobiscum audit, nobiscum sonat.

§. 2.

Cuicunq; verissimè competit facultas 2. Ar-
& vis, intimiora aliorum corporū pene-gumen-
tralia ac viscera permeandi, illud est ~~in~~ subtilissimum: Atqui aër est hujusmodi.
Ergo. Major non indiget probationem.
Certitudo Minoris vel hinc conspicua est,
quia aër non in aperta tantummodo, &
conspicuis cavitatibus pervia, huc illucq;
permeat, sed etiam in obvia quævis so-
lida sese sine impedimento insinuat, imò
in corpora longè arctissimis vinculorum
nexibus clausa, facilimè penetrare &
pervadere potest. Appositè ergo, huc
respiciens Senec: Quæst: Nat. Lib: 2. C:
9. P. inquit: *Spiritus non aperta ran-*
sum intendens, sed etiam abditæ G in-
clusæ. Quæ verborum brevitate nihil a-
liud innuere voluisse viderunt, quæm quod
aër subtilissimæ suâ substantiâ ad cœle-
stium naturam maximè accedat.

§. 3.

Hanc nostram sententiam prolixiori rationum serie evidentem redderemus, si res obscuritatis involucris immersa esset: Neq; multitudine argumentorum, sed pondere & virtute certandum. Nec tamen nescius sum, tacitas quorundam indignationes, prærogativam subtilitatis potius igni, quam aëri, competere sentientium, subiectum iri, qui dicturi sunt, nos novas philosophiæ merces venales expōnere, vel veteres novitatis fuso velaetas adstruere. Quibus tamen nihil movemur, contrarias licet hāc in re nobis habeamus plurimorum non imi subsellii Philosophorum phalanges.

§. 4.

Sed posset quispiam oggerere; Se non satis intelligere posse, qualis sit naturæ & indolis aër, an spiritus à corpore independens, vel corpus partibus quantitatibus constans? Et si illud, quomodo cum ratione Spirituum quadret & concordet? Si v. hoc; quomodo cum naturâ & proprietatibus aliorum corporum

37

sum convenientiam habeat, cum sit per
cuncta rerum meabilis. Unde hunc ob-
jectionis nodum apponimus: Nullum *Object.*
corpus merè naturale aliud intimè per-
meare potest, quia fieret sic penetratio
dimensionum. Atqui aëris est corpus
merè naturale. E. Hujus illationis ma- *Resp.*
china & petit principium, & dirui po-
test hoc adhibito temperamento: Sc. à
corpore naturali solido, ad illud, quod
è divinæ ordinationis præscripto subti-
lissimum est, argumentatio non proce-
dit. De illo, non hoc, igitur intelli-
genda Major. Aëri intimè corpora per-
vadere facile factu est, quia nec spacio
locove adeò coërceri, nec dimensione
ullâ sic excludi potest, quò minus tan-
dem solida penitus penetret. Hic namq;
aliquatenus, non secus ac lumen non
patefactas sibi fenestras, corpora solida
pervadit.

§: §.

Absolutâ ita, pro ingenii viribus, aë-
reæ subtilitatis Theoriâ, instituti nostri
ratio exigit, ut transeamus ad invisibili-
tatem ex subtilitate immedietè resultantem.
Hanc, ceu proprietatem, aëri convenire,
cum nemini ex toto dexterè philosophantiū

38 choro sub ancipi^t hæreat, adtestante id
terum sensu & oculari experientiâ, ope-
rose probare supersedemus. Omne sub-
tilissimum corpus visu pervium, ine-
prum esse ad radiandum vel speciem vi-
sibilem emittendam, optici præclarè
& indubitatò demonstrant. Hinc non
incommode definitioni particulam, per
se, inseruimus. Tanta enim est subtilitas,
tenuitas ac raritas aëris, quantam mor-
talium oculorum tunicæ ac sensuum de-
bilitas capere nequit. Per se igitur suâq;
naturâ aët omni destituitur colore. Co-
lores, qui eidem adhærere videntur, ut-
pote virides, rubri, cœrulei, crocei, Sa-
phyrini, Albi, non revera aëri compes-
tunt, sed meteoris in aëre hærentibus,
vaporibus scil: & nubibus in aërem ele-
vatis, ac virtuali influxu syderum edu-
ctis, luce astrorum principis, Solis, sva-
vi quâdam temperatutâ perfusis. Arbi-
triamur itaq; probè distingvendum, in-
ter rei apparentiam & veritatem. In-
uberiorem sententiaz nostræ illustratio-
nem ac confirmationem ita inferimus.
*Nullum corpus qualitatibus sensibilibus
caren^t, oculorum acie perceptibile est. At-
qui aer qualitatibus sensibilibus destitu-*

sup

tur. *E. Majoris* *nexus* nemo, cui sanum 39
est sinciput, unquam negabit. *Minor*
inde solida videtur, quia aër omni pro-
sus per se visibilitatis causâ destituitur,
colore videlicet & luce; ideoq; per se nec
coloratus nec lucidus est, nec visum ter-
minare potest. *Si aer est corpus natu-* Objec.
rale materia constans. utiq; in sensu.
incurrit, *S* visu percipitur; *At. v. p.*
secundum nos E: posteriorius. Consequen-
tia *Majoris* probatur, quia res natura-
les, teste Phœnico Philosophorum Ari-
stotele, Lib: 5. Metaphys: Cap. 1. Text.
2. sunt sensibiles. Sed ad connexionem Resp.
Majoris respondemus, eam limitatione
corrigendo hunc in modum: *Si aëris* est
corpus naturale materia constans, & per
se lucidum & coloratum, utiq; in sensu
incurrit. Sic informatâ *Majori*, nega-
tur *Minor*. Non enim est de naturâ ma-
teriæ, ut videatur nisi per accidentia &
effecta, quorum indicio in sensu incur-
rere ac innoscere solet. Quod enim
materia videtur, id totum unicè acce-
ptum refert indoli qualitatû divinitus sibi
inditæ, quarû adminiculo materiæ præsen-
tia in sensu incurrit & percipitur. Aut Obj. 2.
visu perceptibilis aer sit necesse est, aut

40 corporum naturalium consortio non ba-
betur; At visu imperceptibilem nos di-
ximus. Ergo. Major est clara, quia spi-
ritus & corpus adaequatè opponuntur,
& propterea spiritus dicuntur invisibi-
les, propter incorporeitatem. Majorem,
Reſp. cum probatione, negamus: quia multa,
nec oculis hauriuntur nec auribus. Ma-
jor pars mundi in occultis est, paucissi-
ma ex operibus naturæ sensuum benefi-
cio cognoscuntur. Cui adſertioni calcu-
lam addit Sperling. Zoolog. phys. pag. 33.
Si omnia in rerum natura existentia cor-
pora, quæ invisibilia sunt, & adſpectum
per se nullum præbent. propterea eſſent
neganda, aut è rerum naturalium fami-
liâ exturbanda, ſequeretur certè ſic è
rerum universitate multa tolli. At ab-
ſurdum hoc, ergo & illud.

Conſequentia fadetur, quia infinita
inveniuntur corpora naturalia invisibilia,
nec exinde tamen, ſine insigni quādam
absurditate, è corporum numero pro-
ſcribi poſſunt. ſic. e. g.

Quæ in verubus torrentur fercula, ab
eo, qui in ſenſus incurrit, igne minimè
affantur, ſed ab eo, viſu qui eſt imper-
ceptibilis. Et licet plerumq; dicta fercu-
la, in-

la intrinsecè adeò tangat, ut exurantur 49
tandem, neq; tamen beneficio visus i-
gnis ille percipi potest. Sic in aëre, tem-
pore aestivo, infinitæ atomorum ignea-
rum myriades elevatae, huc atq; illuc in
eo invisibili modo vagantes, à principiis
ostensivis, si non πρώτως & prima-
riò calibus, tamen διυπέρως & secun-
dariò, evidenter demonstrantur.

g. 6.

Evolutionem invisibilitatis, quantum
visum est, expositam, recto ordine sub-
sequitur ratio levitatis aëri formaliter
competentis discutienda. Hanc aëri
competere, omnibus adeò constat & in
propatulo est, ut dubitare de eo sanioris
mentis compos nequeat. Hinc lapides
nonnulli in aquam conjecti, & ligna,
fundum non petunt, sed supernantur,
quia plurimum atomorum aerearum in
poris suis continent, quorum beneficio
super aquam feruntur. Sed ut nullas
buccas adeò fœdas esse ac deformes con-
stat, quin suos habeant basiatores, ita
forte negativa θέσεως nostræ non adeò
absurda videretur, & à veritatis tramite
aliena, quin aliquem sibi inveniret pa-
tronum. Lubet proinde contrariam hanc

42 illationem, majoris evidentiae ergo, nescire.

Obj. Si aeris levitas formaliter & subjectivè competenteret, utrig; sursum non impeditus tenderet; sed falsum hoc, ergo illud. Connexio probatur, quia aer non tendit sursum, sed jugiter hæret circa terram, nullo quidquam impedimenti ei ascensu-ro objiciente.

Resp. Responsoni tamen erit hoc: Levitas aeris bifariam spectatur, ratione funda-menti seu quoad actum primum, vel ex-ercitii seu quoad actum secundum. Quā adhibitā distinctione asseveramus, quam-vis aer intra nativæ sedis terminos consti-tutus, non aliquam exerceat levitatem, actu secundo, operatione & ipsa evaginatio, nihilominus negari nequit, quod sit levis & habitu, inclinatione & facultate naturaliter sibi inditā. Corpora enim in suis sedibus naturalibus existentia, non-exercent gravitationem nec levitationem.

CAP. V.

§. I.

De affectionibus aerem ad intra imme-diatè concomitantibus, hactenus so-lliciti, ad extrinsecas nunc pedem move-mus,

caus, eas, quā fieri potest, brevitate ex-
nucleandas ac explicandas suscep*turi*. Has
inter primas sibi vendicat *Situs seu Locus*
aeris, cui præstantissimum (susq; deque
habitatis, tum antiquiorum, tum recen-
tiorum quorundam Physicorum, hæc de
sententiâ commentis) tribuimus inter
reliqua Elementa locum; amplissimum
videlicet illud spatium, quod à terrâ &
aquâ incipit, & usq; ad cœlum sese por-
tigat; ut ex superiùs allatâ definitione
liqueat. Aer namq; est veluti tenerrima
vestis expansus, & vehiculum plurima-
rum rerum, qui tot quotidianis furenti-
um tempestatum mutationibus afficitur,
tot buccinis Dei sapientiam decantat, tot
imbris, ventis, fulminibus fremit.
Hinc igitur constat, aerem per substan-
tiā suā longè subtilissimam & tenu-
issimam, corporibus spissioribus motu
suū in eo peragentibus, liberum trans-
itum præbere, absq; ullā dimensionum
penetratione. Nunc enim rarescit, nunc
densitatem coit, & seipsum replet, cum
tenuum sit partium & naturam habeat
λέπτην ὥστε καπνὸν, dicente Basilio.

§. 2.

Pro negativâ depugnantes, perpluri-
ma

ma argumentorum plaustra in medium solent adferre, quorum mentionem hec injicere tædiosum foret. Unum tamen alterumve objectionis loco apponere luet.

Obj. Si ignis tendit & fertur supra aerem, utiq; supremus inter elementa ei locus naturaliter competit; At v. p. Ergo P. Consequentia svadetur, quia omne corpus ad locum naturalem tendit,

Resp. Hoc telum sine negotio retusdimus, limitando antecedens. Si omnis ignis feratur supra aërem, utiq; sequitur, ignem supremum obtinere locum inter elementa. Informato ita antecedente, corruit consequens: omnis enim ignis non tendit supra aërem, nec ille, quem visu percipimus adscendere; sed eò usq;, quò materia ei adhærens admittit. Possimus tamen alio etiam modo ad hauc illationem respondere, dicendo, nihil quicquam hinc sequi: ignis supra aërem feratur, ergo ei locus est naturalis supra aërem. Subsumimus: Volucres altissimè nubium tenus alis supra aërem feruntur; ergo ipsis supra aërem est locus naturalis. Aqueæ etiam simul ac terreæ particulæ in vapores resolutæ, ut si

&c

& omnes sumi supra aërem ascendunt, E. ipsis omnibus supra eum nativa competit sedes. Sed hoc est valde inconsequens atq; absurdum. E. & illud. Aërem namq;, quicquid dicant contrariæ sententiæ patroni, non remotiorem à cœlo locum, sed proximum ei, è divine ordinationis præscripto, accepisse, testantur Physicorum suffragia, validissima rationum propugnacula, etiam ipsa experientia.

§. 3.

Huc inclinare videtur Hieron: Cardan: de Element. pag. 61. hæc in verba erumpens: *Terra denissima est atq; gravissima, in imoq; posita; aer, qui rarissimus, levissimus, in supremâ parte collocatur, &c.* Huic etiam adstipulatur magni nominis ille medicorum Princeps Hippocrates, Lib: de flatu: dicens: Totum spatum, quod inter cœlum & terram funditur, aëre plenum esse. Sed expiriens posset aliquis dicere: Hippocrit: loc: dixisse, spatum terram cœlumq; discriminans esse refertum πνεύματος i. e., spiritu, seu spirituali ac tenui substantiâ, sub quo nomine non aërem tantummodo, sed etiam ignem intellectum voluit.

Hæc

46 Hæc illatio nicitur falsâ hypothesâ ;
Resp. quia ex seniori Philosophiâ constat , et
analogum per se positem, stare suo signi-
ficatu famosiori. Famosiorem autem es-
se significationem spiritus seu πνεύματος
pro aëre, quam de igne, communis gra-
viss: Phil. consensus testatur, multorum
que suffragia comprobant. Satis etiam
clarum est , spatiū illud totum, non
duntaxat ipsum aërem (quo tamen ceu
naturali & proprio locato expletur) & i-
gnem, verūm etiam aquam virtute syde-
rum extractam, in se continere; quæ ta-
men sine insigni quādam absurditate ,
nomine πνεύματος ornari nequit.

§. 4.

Sequitur nunc figura sphæræ aëris ex-
cutienda. Nobis licet fati necesse sit,
illud Augustini huic optimè accommoda-
ti posse, quod melius sit dubitare de oc-
sulis, quam litigare de incertis; omnis
namq; in hâc cœcitate ingenii humani
absolutè rimari nec possumus, nec debe-
mus, nè temerariam nostram sententiam,
contrarius in posterum eventus redargu-
at; per pauca tamen, ut adstruamus, a-
ërem sphæricâ pollere figurâ , adduce-
mus, distinguendo inter aërem particu-
lari-

lariter, & universaliter consideratum. 47
Fatemur quidem, aërem non inadæquatè adeò posse sine absurditate dici, agitatione & alicujus extrinsecè impellentis vi, de facili obliquæ seu irregularis figuræ esse capacem, hoc est, quatenus consideratur in particulari; Sed aeri, quoad ejus naturæ rationem in universum acceptæ, ad totius orbis figuram conspirantis, sphæricam tribuimus figuram. Licet enim aer aliam atq; aliam induat figuram, secundum particularem contingentem causam; dissipationem ejus & situm tamen diversum, tanti æstimandum non arbitramur, ac si universo aeri eandem figuram imperaret, multò minus necessariò introduceret.

CAP. VI.

§. I.

Huc usq; in contemplatione affectiōnum aeris fuimus occupati, sequitur porrò ejusdem divisionis consideratio. Aerem proindè, missis veterum tum recentiorum quorundam hac de re sententiis, in tria partimur territoria seu regiones, pro ejusdem diversis qualitatum apparentiis. Pro uberiori hujus divisionis dilu-

dilucidatione, sciendum & observatione
maximè dignum esse censemus, quòd ex-
hibita hæc divisio non sit specifica seu in-
species, sed in diversos quasi gradus seu
circulos. Est enim aer corpus naturæ ho-
mogeneæ ac continuæ, actualiter secati
in plures species repugnantis. Dividi-
tur idcirco, prout est corpus impurum,
variisq; impressionum & effluviorum ge-
neribus obnoxium, per suas accidentales
differentias.

§. 2.

Quodad situm harum; suprema termi-
num à quo habet altissimorum montium
vertices, terminum ad quem continet u-
niversam concavi cœli superficiem. Juxta
Mathematicorum veriorem hypothesis,
quinquaginta milliarum intervallo cir-
cumcirca à terraquo globo discreta est,
perpetuāq; serenitate & tranquillitate
gaudet.

§. 3.

Media, terminum à quo habet finem
supremæ deorsum, seu celissimorum
montium cacumina, terminum ad quem,
qui est reflexionis solaris. Hæc eò usque
protenditur, quòd caloris à sole producti,
& in terræ superficie collecti efficacia sur-
sum pertingere valer.

§. 4.

Infima, termino à quo pollet superficie terræ, & eò usq; sese porrigit, quò caloris in terrā multiplicati sursumquè elevati efficacia sese extendit. Hæc in altitudinem universa, nunc uno cum dimidio gaudet milliari, nunc duo tantum complectitur. Idque ideo, quia non sunt determinatæ hæ distantiae regionum aëris, sed nunc majores, nunc minores existunt. Cum enim sol capitibus nostris appropinquit, & ampliores directiorum radiorum emitit stricturas, fortior est eorum repercussio, & consequenter major terræ proxima regio, & media paulò minor, quæ vix, prout multis rerum argumentis & multorum experientiâ comprobatum est, ad summorum montium juga se porrigere potis est.

CAP. VII,

§. I.

Singularum Aëris Regionum differentias, & qualitatum succinctam delineationem exhibens.

Supremum aëris territorium seu regionem non intensè calidam esse, unanimi saniùs philosophantiū judicio constat, multorumq; experientiâ comprobatum

50 est: Verum in indaganda causâ multum inter se discrepant sapientum sententiaz, quas hic annectere nolo. Causam nec ignem elementarem esse censendum est, qui ad supremam usq; aëris regionem pertingendi facultate destituitur; nec strixuras seu flammulas, ab eodem resilientes; nec motum & agitationem aliquam cœlestem, eeu principium extrinsecè impellens, adeòq; violentum; nec deniq; exhalationes calidas, ad supremam regionem elevatas, cum & medium ab iis vibratus calor priùs ita calefaceret.

§. 2.

Mediam aëris regionem esse multò frigidiorē reliquis duabus, idq; jugiter, universus quidem Philosophorum chorus asseverat; circa causæ autem, à quâ frigus dependet ac provenit, exploracioni, maxima existit opinionum σύρραξις & discrepantia. Nos veterum recentiorumq; omnes, de hujus frigiditatis causâ, sententias huc apponere omittimus. Ne tamen nimium quantum benevoli Lect: desiderio deesse videamur, paucas earum obiter collectas attingere lubet, ut in quâvis earundem quid veri vel falsi occurrat, receptâ brevitate innotescat. Prima opinio, causam refert ad principium omni-

omnium primum, videlicet ipsum Deum, vide Connimbricenses Lib. I. Meteor. Te. I. cap. 2. pag. 8. item Perer: in cap. I. genes: v. 6. 7. 8. pag. 45. Num. 97.

Altera frigoris illius causam ponit
arripiſatio. Hanc opinionem etiam
modis seqvuntur, Valerius instit. phys. cap.
16. Num. 6 p. 60, Freigius lib. 20. de aere
p. 435. Velcurio Lib. 2. comm. phys. cap.
8. de aere p. 152. aliiq; plurimi.

Tertia opinio. medium aëris regionem
perpetuò frigidam esse ideò dicit, quia i-
gni non adeò vicina est. Huic sententiæ
favet Johan: Duns Scotus 2. sentent. dist.
17. q. unic. Quartam v. opinionem quod
concernit, ea positivam frigoris causam
in mediâ regione, influentiam syderum,
statuit, quæ eam in plagam directa frigus
quoddam eidem imprimat, prout etiam
sentiunt Parisienses in Lib. 2. de generation.
fol. 131.

§. 3.

Sed nulla harum opinionum veritati
consentanea videtur. Non prima; quia
in expositione effectuum naturalium, ac-
curatè in foro physisco versari volenti, ad
causam primam universalissimam & re-
motam, ut ibi subsistatur, rarissimè

32 quod ad fieri potest confugiendum, nisi ex causis particularibus proximis & subordinatis certos effectus naturales generari adstruat. Non secunda; quia non datur *avvenit*, sed quicquid de ea dicitur, fermè hāc in re figmentis simillimum est; neq; ea huc quadrare potest, quod ex ipsius definitione liquet, ex qua iudicium heic facere quilibet poterit. Illa verò ita definitur: *avvenit* est contraria à contrario obseffio, quā id, quod obfideatur, ob virium unionem & collectiōnem, tneensius & validius redditur. Hæc definitio ostendit, aërem mediæ regionis antè debere esse infrigidatum, quam per circumobſistentiam intendantur, frigidiorq; efficiatur. Non tertia; quia corpora cœlestia esse igneæ naturæ non dum evictum est. Nec positivi effectus causa privativa esse potest. Frigus enim non est mera privatio caloris, sed positiva qualitas; quare causam aliquam positivam omnino requirit: videatur Scalig: Exercit. 18. p. 87. & seqq. Nequæ quartæ; quia sic, eandem ob rationem causamq;, suprema & infima aëris regiones summè frigidæ essent. Influentia enim Solis & Astrorum, medium minimè gen-

gentium attingere & alterare potest, nisi prius supremam transeundo frigefaciat. Etiam dari ratio nulla potest, quare influxus ille cœlestis medio aëri, & non pari modo supremo ac infimo frigiditatem induceret ac imprimeret.

§. 4.

Quæ comparatæ inter se opiniones, non tam ansam dubitandi tollere, quam novam uberioremq; ambigendi occasionem legentium & audientium animis injicere videntur, cuinam scil. earum quis calculum suum adjiciat. Recensitis ergo opinionibus longum valere jussis, sententiam nostram exhibemus dicendo, positivam frigoris in mediâ aëris regione causam esse, meteora & vapores, qui calore licet in medium aëris regionem evehi sverint, frigus tamen omne δλικῶς & totaliter non deponunt, quin mox excusso leviter hærenti calore, frigidas suas vires recolligunt aëremq; frigidum reddunt. Qui plura hâc de re scire gestit, adeat Vendelin. Sect. 3. Contemplat. Physic. cap. 8. p. 288. 289. adversariorum argumenta, præsertim Zabarellæ Lib. de Reg. aër: cap. 3. p. 491. 492. satis ingeniosè solventem.

§. 5.

Explicatis nunc, supremæ ac mediæ aëris regionum, qualitatibus, de infimæ regionis qualitate non nihil agemus. Quam mediocriter & frigidam & calidam esse adserimus, non ita propter radiorum reflexionem, prout multi haud obscuri nominis viri existimant; sed posteriori jure, propter uberrimam duplicati caloris coacervationem. Duplicatio vero ita fit. Evocatus ē terrâ vi soliscalor, magna ac subitâ vi egreditur, proximumq; aërem calefacit. Unitus autem & intensus vicinum sibi aërem magis magisq; alterat, dumq; colligitur repercussione terræ, efficacior redditur.

CAP. VIII.

§. I.

Continens problemata circa hanc materiam præcipua, cum primis ad institutum spectantia.

Problema primum.

Primo quidem intuitu absurdè videtur sententia, qua aërem ad frigiditatem, calorem, siccitatem, humiditatem, esse indifferentem adstruit; tñ. paulò accusatius

varius spectata, omnino sine absurditate 55
prætate præjudicioq; in sanâ philosophiâ
foveri posse videtur.

PER plurimi ex philosophorum, præser-
tim peripateticorum, natione nega-
tivæ circa hoc theorema tenaciter adhæ-
rent, eosque, qui affirmativæ hâc in-
parte favent, gravi quodam errore cor-
reptos esse dicunt; quos tamen, exhibi-
ti problematis rationes perpendentes, po-
giùs inani impetu & vano opinionum er-
gote duci improvidos, deprehendimus.
Quod igitur hoc problema concernit, ve-
ritas illius patet clarissima; Primo, ab a-
eris variarum qualitatum receptivâ ca-
pacitate. Unde hoc fluit ratiocinium:
Quicquid levi de causâ de frigido fit cali-
dum, de sicco fit humidum, & vicissim,
illud harum qualitatum per se suâq; na-
turâ est experts; Atqui aëris ita se habet;
ergo. Majorem esse veram cum nemo
dubitet, eam hic probare non sustine-
mus. Minoris lux satis superq; inclare-
scit, ex longâ eruditorum observatione
& verissimâ experientiâ, nempe aërem
ad has qualitates indifferentem esse, quia
sæpè illis qualitatibus prorsus destituitur.
At propria non separari à suo subiecto,

eodem nihilominus salvo manente, sobria philosophia & recta rationis dictamen nos edocent. Est igitur benè instituti animi, veræ philosophiæ sanisq; eruditorum & prudentum judiciis non relustari.

§. 2.

LX: Fateremur quidem, aëtem interdum frigidum esse, calidum, siccum atque humidum; quod longâ observatione comprobatum habent, non solùm, qui Musarum castra sequuntur, sed etiam ii, quos lora sua ad stivam damnavit: sed utrum ita per se, vel per accidens sese habeat aër, intentiori animi acie pensandum est. Probè igitur distingvendum, inter temperiem seu indelem aëris insitam seu propriam, & $\chi\alpha\tau'\xi\zeta\omega$ seu aliundè & ab extrinseco permixto acquisitam. sic aër, licet in propria suâ essentiâ, neque frigidus, neq; siccus, neq; humidus sit, sit tamen frigidus atq; calidus, &c. proat varias exhalationes seu impressiones in se recipit. Etiam aestivali tempore, Sol, Mars, Canis, aliaq; his similia sydera, calidos excitant igniculos, è terrâ aliisq; corporibus eosdem extrahendo, qui cœlestium corporum influxu sursum elevati, de-

et, deinceps aëri ardorem seu caliditatem 57
inducunt. Astra pari modo etiam effluvia
frigidæ naturæ, non θερμότητας, sed ē-
vaporationē excitant, & mediantibus his a-
ërem aliaq; corpora frigesciunt atq; hu-
mectant, quod ipsa quoq; fidelis rerum
magistra experientia evincit. Hiberno
enim tempore, cum sit remissio frigoris,
& syderum princeps sol radiorum suorum
jucundum aspectum largiorem nobis ex-
hibet, è muris & parietum munimen-
tis egredi corpora frigida, quæ ingressa
sunt frigore ingruente, deprehendimus.
Et è pomis, pyris, cantharis aliisq; vasis
in calidum locum importatis, aquam
largè effluere oculari experientiā obser-
vatum est.

§. 3.

Ex his, quæ jam sunt dicta, facile li-
quet, quid respondendum sit ad sequentia
objectionum tela. 1. Aërem in substan-
tiâ suâ frigidum esse, intendunt argu-
mento tali:

Cujuscunq; vi, potestate ac efficaciâ, Obj. 2.
reliqua frigescant, rident & gelu con-
stringuntur, illud in propriâ suâ natura
est frigidum; Atqui aëris vi, potestate ac
efficaciâ, reliqua frigescant &c. Ergo.

D s

Mi-

58 Minor conspicua evadit ab aquis, quæ
quæ superficiem, in stagnis & fluminibus,
ubi patent aëri, non in fundo, rigent &
gelu constringuntur.

Reß. Hoc dubium in fronte quidem & pri-
mâ specie aliquid polliceri videtur, pe-
nitiùs verò insipientes, in recessu nihil
repræsentare videmus. Proinde respon-
demus, repetendo distinctionem superiùs
adlatam, inter id quod fit per se & na-
turâ, & quod fit per accidens ac admi-
niculo alieni principii. Aér quando frigi-
ditatem aliis corporibus inducit, non ra-
tione naturæ id efficit, sed intervenien-
tibus vaporibus frigidis, ex aquâ astro-
rum virtuali influentiâ in se elevatis. Plu-
res objectiones qui seire gestit, legat Hip-
pocratem Lib. 2. de diæta. Galen. Lib. 1.
cap. 8. & 30. de facult. Simplic: Medicam.
Et Lib. 2. de temper. Item Ciceron. de na-
tura Deor. Cardan. Lib. 2. de Elementis
pag. 60. 61. Senec. Lib. 2. Natur. Quæst.
cap. 10. pag.

Horum objectiones, earundemq; e-
nodationes, habent p.p. Connimbricens-
ses Lib. 2. de gener: & corrupt: cap. 3.
Quæst: 5. Artic. 3. pag. 391. Casmann: Ou-
ranographiæ cap. 7. p. 742. 743. 744.

Aërem calidum esse naturā qui adse-
gunt, pro sententiæ suæ confirmatione
potissimum has adducunt rationes. O-
mne levo est calidum; Quia levitas est
comes & consecutrix caloris, unde ea
quæ calefiunt, magis rara magisq; levia
redduntur. Atq; aér est levis, E.

Respondetur i. ad Majorem, eam in
sensu universali acceptam esse falso-
mam. Perplutima enim sunt & inveni-
untur in rerum naturā, quæ levia sunt,
nec proinde tamen calore pollere depre-
hensa sunt.

Quicquid vi caloris generatur, & fri-
gore destruitur, id naturā suā est cali-
dum; Atqui aér actione caloris acceden-
tis generatur, & à frigore destruitur,
E. Vide Stierium Sect. Phys: i. part. Spe-
cial pag. 54. Item Zabarel. de reg. Cap. 2.
pag. 491.

Respondemus, ceu superiūs nos ad-
struximus, aërem ad alterutrum extre-
morum esse transmutabilem, & ejusmo-
di qualitatum suā naturā expertem, adeòq;
indifferentem, ita nunc citra negotium
hanc objectionem diluere posse. Qui
namq; aërem naturā calidum, in media
verò

60 verò ejusdem regione jugiter frigidum statuunt, evitata Charybdi in Scyllam incidunt, & ex eraticula, ut proverbium sonat, præcipites in prunas prolabuntur. Nam esse frigidum sua natura & calidum, videtur esse συδηρόξυλος & contradicere ἐν προσκειμένῳ, seu oppositum in apposito. 2. Negamus minorem, quia aëris nequè generari neq; destrui potest. Hoc igitur defendere est αἴσθηται αὐτοπάτητη.

§. 5.

Pro humiditate aëris militantia rationum momenta nunc sub incudem discussionis revocanda veniunt. Quorum primum hoc esto. Quicquid transit omnia membra & undequaque, omnia humectando permeat, id est humidius aqua, quæ teste experientia humectat tantum in superficie: atqui aer hoc facit. Ergo. In hanc sententiam inclinant Zabarel. Lib. 2. de Qual. Elementar. cap. 3. pag. 467. & lib. de reg. aer. cap. 7. pag. 498. Greg. Breutkoph. de Konitz in parvulo Phil. Natur. fol. 16. Magir. Physiol. peripat. lib. 3. c. 3. p. 193. 194. Barthol: tract. 3. comp. philos. Natur: de generatione. Fernel. lib. 2. de Element. p. 105. Joh. Peyligk. in compend. Philos. Nat. Reg. 4. fol. 30. Fabric. Theatridii

tridii phys. Exer. 4. thes. 61. Goelen. lib. 61

3. Disp. Physic. 7. p. 227. 228. Keckerm.
Syst. Phys. lib. 2. c. 11. p. 152. 153. Combach.
lib. 2. Phys. c. 3 p. 441. Sennert. Lib. 3. E-
pit. phys. c. 1. de Element. Stierius.

Schartff. Phys. Recognit. part. special. lib. 1.
c. 7. p. 517. 518. Præmissa ita, in gratiam cu-
riosi lectoris, quorundam & negativa par-
te stantium Physicorum mentione, objec-
tioni exhibetæ satisfaciendum est, Limi-
tando majoris hunc in modum :
quicquid per se & sua natura, non pere-
grinarum qualitatum vel humidorum cor-
porum beneficio, humectando alia corpo-
ra intimè permeat, illud aqua humidius est
atque ita informata Majore, destru-
itur minor. Aer enim humidatem aliis
corporibus inducit, non quatenus purus
& ξενωδῶς consideratur, sed ut aqueis a-
tomis refertus est, cui etiam adserioni
certissima experientia adstipulatur.

Adhuc quispiam, ex peripateticorum
asseclis, ita insurgere posset: Quicquid in-
ter omnia Elementa difficillimè suis ter-
minis, facile alienis continetur, illud in-
sensè humidum est; atqui aer talis est. E.

Ad hanc illationem respondemus, di-
cendo Majorem propositionem falsaniti
Reff.
hyp.

hypothesi. Ratio hæc est, quia aeri humili-
 das πρώτως & per se attribui nequit, er-
 go nec humiditatis definitio: adventitia
 enim qualitates veris & legitimis defini-
 tionibus non sunt inferendæ. In peripa-
 tetica enim definitione duo præcipue de-
 siderari dicimus. Quorum primum est,
 quod haustam eam esse constet è commu-
 ni. Enimvero, difficile suis, facile alienis
 contineri terminis, non tantum profici-
 scitur ab humiditate, sed à summa tenuita-
 te & subtilitate. v. g. Ignis propriis termi-
 nis difficulter, alienis facillimè termina-
 tur, non quidem ob humiditatem, quæ
 ei naturali inclinatione extremè contra-
 tria est, sed ob subtilem & maximè tenui-
 em substantiam suam. nec secùs de aliqua
 causa, quām ex propria ipsius operatio-
 ne seu effectu, judicium ferri unquam po-
 test. Huc oculum reflectit Galenus lib.
 2. De temp. & lib. 1. cap. 8. & 30. de facult.
 Simplic. Medic. dicens: stuporis est, ad
 qualitates Elementorum cognoscendas,
 certiorem sensibus ipsis judicem adhibere.
 tametsi demonstratio perspicua sit. Sen-
 suum itaq; testimonio omnino standum
 est, quo aquam maxima humectandi vi
 atq; facultate pollere constat, ideoq; fir-
 miori

miori ratione corpus humidum præ aere 63
dicendam; aeri enim puro nullisq; s-
queis vaporibus referto, quicquid expo-
nitur, nihil humiditatis ab eodem con-
trahere animadvertisit. Videantur hac
de re Conradus Schrag. Muller. Disput. 3.
Colleg. Stœcheolog. pag. 66. 67. 68. 69.
&c. Videatur Sperling. Exercit. Phys. 2.
De aere p. 405. 406. 407. 408. 409.

Aerem siccitate naturali gaudere, nullâ
probabili ratione evinci potest, quia
quando exsiccat, non ex propria forma illa
lam siccitatem imprimat, sed propter in-
tervenientem, quo imbatus est ignis,
calorem, itemq; ventos è siccis exhalati-
onibus ortos.

CAP. IX.

Problema Sacundum.

*Sententia, qua adserit, aëris agitationem
esse veram & proximam causam cele-
ritatis motus naturalis prope finem, &
contra violenti ab initio, nihil ponit,
quod non sit consentaneum & recta ra-
tionis dictamini & vera experientie.*

HOc theorema, licet maximis difficul-
tatum tricis involutum sit, exinde
sta.

stabilitum imus, quia aërem, utpote sub-
stantię tenuioris subtiliorisq;, & ad va-
rietatem modo successivo recipiendam
maximè idoneæ, tranquillum & quietum,
imprimis res in eum projectæ in-
quietant; qui ita ab his extrinsecis prin-
cipijs motus, vicissim easdem movendo,
per se vehementius fluctuari & agitari in-
cipit. Hoc itaq; modo ad virtutem im-
pellendi in ejusmodi rebus motus aeris
accedit, & duplicata sic motus causæ,
augmentum capessit rerum descensura-
rum velocitas. Hinc omnes res sursum
vi conjectæ, & velociori cursu per ae-
rem concitatæ & vehementius pulsæ, së-
rem etiam vehementius fluctuare faci-
unt; qui vehementius agitatus rursus eas
movet & propellit, usq; dum pervene-
rint ad motus finem. Probato sic qua-
litateuaq; exhibiti porismatis membro
primo, porrò obviam est secundum.
Motus ipsius violenti ab initio celerio-
ris, causam veram ipsius quoq; aeris agi-
tationem ac impulsionem esse adserimus;
qui ut naturalem suam custodiat conti-
nuationem, & dimensionum penetrati-
onem vacuumq; impedit, dissipatus o-
mni impetu omniq; conatu ad unionem

partium divulsarum fertur. Hinc pro-
pellit rem projectam, quæ vicissim aë-
rem sibimet proximum scindit atq; agi-
tat, sicq; parili modo ab hoc protrudi-
tur. Unde ad ultimum res projecta, vi-
riculis ejusdem decrescere incipientibus,
ob gravitatem suam decidere necessè ha-
bet. Latiorem hujus rei enodationem
desiderantes, adeant Magirum Lib. 1.
phys. cap. 4. p. 74. Barthol. Syst. phys.
cap. 30. p. 93. Sperling. Instit. phys. p. 443.
usq; ad p. 453. item ejusdem Exercit. p. 261.
usq; ad p. 270. Perer. lib. 14. de varietate &
diversitat. motus. Wendel. Sect. 1. Con-
templ. phys. c. 25. p. 713. & seqq.

Problema Tertium.

Quare aér, constricto ore efflatuſ, frigi-
ditatem inducat, diducto autem, ca-
liditatem, difficultimum quidem eſt
exponere ac enodare; nihilominus ta-
men causa, cur id fit, Physica dari
potest.

Probabile videtur, spiritum conſtri-
ctis & compressis buccis ex ore effundi
frigidorem, tam ob oris summam en-
gustum, quæ viam egrediendi spissis fu-
liginum atomis interclusam circumſepit,

quām spissiorem fumidorum emergentium halituum substantiam, quibus dispulsi & , in quantum fieri potest, sublatis , spiritus non multum adeò , iis commixtus, sibi attrahit calor. E diverso, hi- antibus & diductis buccis , majorem ca- litudinis sensum inducere , quò spissiores è cordis & pulmonum domiciliis emergen- tes immixtos sibi habet fuliginum cumu- los, persentiscimus. vid. J. Conrad. Schrag- muller p. 101, &c.

Problema Quartum.

Aëreum diaboli strigeportium, nec sem- per verum & reale, nec semper phan- tasticum & imaginarium, sed illud interdum, ast rarius, hocce verò ple- rumq; & frequentius esse censendum est.

DE hujus strigeportii modo vix expri- mi potest, quām variis inter se op- nionum fluctibus circumagantur Physici. Quidam enim corporalem illam saga- rum per aërem transportationem, actum ipsius Diaboli, absolutè & semper imagi- narium, phantasticum & illusorium esse statuunt; Quidam semper realem & ve- rum esse aestimant: Quidam tandem val- de rarò eundem verum esse autumant.

Harum

Hacum trium sententiarum ultima probabilior & veritati magis consona videatur; quod ex his fundamentis evincitur, 1. ab Exemplorum manifestorum parilitate. 2. A corporis ejusmodi, & reliquorum requisitorum ad motum localem spectantium, aptitudine. 3. A dissimilium assertionum absurditate. 4. A facultate seu potentia motivâ, quâ angeli in genere considerati possunt, quâq; se ipsos movere soliti sunt. Qui gestit sci-
re, quâ ratione fiat, ut diaboli, Entia spiritualis essentiae possint res corporeas per aëra deferre, & utrum hæc actualis per aëra deportatio præstetur, cum vel sine unione corporis, cum labore vel si-
ne, consulat Otho. Casman. in Angelo-
graphiâ Quæst. 2. cap. 19. p. 547. Joh.
Wier: de technis diab. l. 3. c. 12. p. 224.
Martin. Delr. Disq. Magic. 1. 2. Quæst. 16.
p. 183. 184.

Problema Quintum.

*Subtiliora esse ingenia, magisq; versatilia
et promta ad quævis ardua excogita-
da expediunda, in locis subtiliori et pu-
giori aëri naturâ expositis orta, quam
ea, qua in locis crasso aëre circumse-
ntur.*

68. prius nascuntur, firmū rationibus, verū
exemplis ab Authoritatibus evinci pos-
t est.

Quò illustrior theorematis hujus cer-
titudo evadat, verba Medicorum
Principis huc apponere opera & pretium
censeo, Lib. de aëre, aquâ & locis, di-
centis: Αἵρ μέχεθε δύνασης πλάκας ἡ
τῷ σώματι μεταβολὰς ποιεῖ. Est enim a-
ër pabulum quasi universæ naturæ, atq;
idcirco ingens ejus facultas ac efficacia
in alterandis, haud duntaxat hominum
temperamentis, quibus respondent in-
genia ejusdem qualitatis, sed etiam mo-
ribus. Huc spectant præclara verba elo-
quentiæ parentis: non verisimile solùm,
sed etiam verum esse censem, perinde
utquinquè temperatus sit aër, ita pueros
orienteē animari argi formari, ex eoque
ingenia, mores, animum, corpus, a-
ctiones vita, casus cuiusq; , eventusq; fingi.
Hoc ipsum à veritatis tramite non ablu-
dere, testatur magistra rerum experien-
tia, quippe non solùm longis locorum
intervallis discreti & in diversis mundi
plagis habitantes, uti Sveci & Æthiopes,
Angli & Turcæ; Sed etiam vicinitatis ju-
re, & regni confinio invicem juncti, ut-
pote

pote Uplandi, Dalekarli, Angermannii
& WestroGothi, Finnones & Russi,
diversis ingeniiis pollent, diversisq; mo-
ribus & Ceremoniis utuntur; Quæ diver-
sitas ex diversâ & peculiari aëris disposi-
tione, quâ quælibet provincia gaudet quâ-
dantenus ortum dicit. Huc respexisse
videtur dux ille Rhetorū & lingvæ latinæ
illustrator Cicero, lib. i. de divinitat: di-
cens; *Aliæ terre pestilentes, alia salu-
bres, alia qua acuta ingenia gignunt,*
alia qua obtusa; que omnia sunt ex
cœli varietate, & ex disparili aspiratio-
ne terrarum, vid. And. Sparm. p. 20. lib.
i. cap. 4. Item Georg. Bachm. exercitat.
Philoph. 2. Cent. quæst. 75.

Problema Sextum.

Diabolo, cum suis frigibus & synergis,
competere potentiam movendi & sur-
bandi aërem, ac fulmina, grandines &
procellas, in eo excitandi, solidis ratio-
num momentū evincitur.

Hoc Theorema, arduum licet & plu-
rimis subtiliorum controversiarum
ereticis expositum sit, tamen non invali-
dis quibusdam rationum præsidiis defen-
di potest. 1. Ab expresso S. literarum te-
stimonio: Joh. i. 16. 19. Apocal. 7. v. 2. 3. 8.
Ex

Ex potentia Dæmoniacæ descriptione, Appellatur princeps hujus mundi Joh. 12. 31.
 & 14. 30. item 16. 11. Item Deus hujus seculi 2. Cor. 4. 4. Quæ tñ. Diabolo nomina in sensu absoluto & simplici compete-re non pono. Rerum enim omnium Conditor Deus est; ut patet 1. Tim. 6. 15. & 24. Exod. 9. 23. Deut. 32. 41. 1. Reg. 2. 6. Josu. 10. 11. Agg. 2. 18. Job. 28. 26. Sap. 16. 16. 3. A clarissimorum & probatæ fidei viro-rum consensione. vid. D. Balduinum lib. 3. c. 5. de Cas. Consc. p. 749. 4. Ab exem-plorum historicorum inductione, vid. Ola-um Mag. lib. 3. c. 15. Rationes, quas con-trariæ sententiæ basiatores magnâ copiâ adducunt, in conflictu tacturi sumus, nec ab illorum scrupulis nostræ adsertioni naufragium metuimus. At qui tantum in præsens, *Benevolæ Lettor*, de maximè intri-catâ hac & arduâ materiâ, rudi quam-quam minervâ, differere licuit; si quæ tuâ expectatione minus digna, vel meo ausui minus convenientia, huic dissertati-oni inserta reperias, ea solitæ benevo-lentiæ tuæ aurâ occulta, favore denique & spe veniæ liberaliter sustinere ne detrectes.

Móv̄θ Θεῶν δόξα ἀπώλυτος.

In.

Eximia literaturæ Juvenem,

DN. A N D R E A M E. HUFF

West-Gothum,

DE AERE subtiliter differentem,
amicum & patriotam dilectum,

Ἐπίγειμα:

Mobilis, atque; levis, fluida ac te-
nus, vagabunda,
Vila est materies, HAFVIE, rara
Tibi.

Haud leviter, rerum, sine quâ, Na-
tura triumphat;
Immotum, constans, arguit in-
genium.

Ocupatus scripsit

E L I A S Eil-Land;

Med. Doct. & Prof.

Acad. p.t. RECTOR.

In Virum.

Peregrinum Doctissimumq;

DN. ANDREAM E. Haff
W: Gothum,

Aëris indolem dissertatione publicâ in-
geniosè explicantem,

Hendecasyllabum.

NON Ixionis ambitum loquacem,
Iunonis cupidi, furentis igne
Amplexus taciti, Jovi invidentis;
Qui nubis vapidæ secutus umbras
Seri risibus est relicitus ævi;
Captas, HAUVE, pervium explicando,
Pernici volucrum citoq; cursu
Alæ quem penetrant, moventq; mol-
lem,

Expansi Aëra, nixibus fugacem;
Ut qui nec manibus sinit prehendi
Se, nec luminibus videri acutis,
Nec claudi loculis valet profundis,
Nec vitris solidis diu teneri.

Subtiles rotulas trementis auræ
Scrutaris, glomerantibus globorum
Cir-

Circellis varios repente gyros,
Quēis vel pondera metā percidentur.
A motu celerive conquiescunt,-
Quare jam tibi velle gratulari,
Vanæ non opus est, scies opellæ,
Ceu non aëreo levis tumore
Scripsisti, Aëra crebriùs moveri,
Pernocti quasi perdiq; motu;
Sed constans animo sciensq; rerum,
Divinas solidasq; veritates,
Et densas aperis per hoc tenebras.

Scripsit L. mag

PETRUS LAURBECCHIUS.

Peregrinie Dn. RESPONDENS.

Est sanc Elementi Aërei, non minus labori-
osum quam subtile scrutinium; quia &
sensus fugit omnes, & tot scriptorum nūgī
confusum magis quam illustratum adparet.
Itaq; nemo est, qui non illam industriam pro-
bar, que occupatur in evolvendo tanto &
tam nobili argumēto. Hæ profectio est. Lenis
illa

illa spirabilis substantia, in omnes mundi
angulos expansa, quæ vacuo viam præcludit,
quæ ignis fervorem alit, fœcundat terras,
recreat aquas, cudit sonos, singularg; natu-
ras mirâ temperie per vadit & refocillat. In
terreni globi visceribus magno molimine ge-
neses rerum promovet; in ejusdem superficie
grato nectare plantas & animalia pascit; in
alto condensat nubes, cogit nives, accendit
fulmina, coruscat, furit, boat, variisq; ven-
torum flatibus terras & maria purgas. Jam
Cœli penetralia dum implet, aetherea gratia
Solem perfundit, temperat lunam, stellarum
singulas lambit & conservat, factam chrysal-
linam glaciem disturbat, orbes reales tabua-
lata siderum expellit, ridicula scholarum so-
mnia de simplicitate cœli ex illis sedibus ver-
rit, junctag; aquis super et bereis, eas, lens
motu, agit fortasse in undas. Dixit Plinius
turrigeros elephantorum mirarum humeros,
taurorum colla, jubas leonum; sed subli-
mius quoddam arcanum latere in thalamis
Aëris existimat

DAN. ACHRELIUS.

In

In Virum Juvenem.
Optimorum Artium studiis apprimè erudi-
sum, savissimèq; moribus præditum,
DN. ANDREAM E. HAFF
Disputationem de AER E contexentem,
eandemq; publicè defendantem, Amicum
meum sincerè dilectum:

Quis verè felix, quidam, à Thalete rogavit
Eſſet? Respondit: *corpoſe qui valido*
eft;

A canimo doctus, rerum fandigè peritus.

Est fortunatus prosper & ante alios.

Non euidem malè responſum: nam qui ho-
na bina

Poſſidet hæc, eur non ritè beatus erit?

Cum data, Respondens, Tibi cœlitus integræ
virtus

Corporis eſt, animum percolis arte bonâ.

Ingenii dotes contendis pandere grandes

Themate, quod vulgas Marte tuo proprio.

Gratulor his ausis! ſuccellus atq; ſecundos

Opto tuis cœptis! vive valeq; diu!

*L. Maq. utut festinatim
ſcripsi*

SIMON ZAVPD
Met. Log. Prof. Ord.

Præstantissime ac literatissime

Dn. ANDREA E. Häßl

Præceptor & fautor non uno nomine
reverenter honorande, in celeberrimâ Fin-
norum Academiâ publicè
disputature:

O Rnasti ingenuu, Præceptor docte, camæ-
nuis
Judicium: specimen monstrat id, ecce,
tuum.

Premia Te paulò pòst, credo, per ampla manen-
bunt,

Ut Tibidet votum Pallas amica suum;
Rideat & vulnus mitu fortuna sereno;
Cælica propositis offlet & auratu!

Sic est: dum Phæbi peragras per amena vi-
reas,

Bine tu percipias commoda larga preccor!

Debitæ observantiae ergò præceptori
suo gratulabatur dñus q̄ sdiāl̄or

LAURENTIUS Carplan

C. F.

Nob. Fen.

Præ-

Prestantissimo atq; pereximio
Dn. ANDREÆ E. Hâf/ Amico o-
maiū candidissimo!

Sic mulcent animos mirâ dulcedine a-
mici!

Ingenii bona fata tui tu prodis aperte,
Materiâ solvens rarâ per pulpita docta,
Gratulor ergo tibi: tua cœpta secun-
det Jova;

Ut tibi præfixam metam pertingere pos-
sis,

Act tandem Musæ præcinctant tempore
ra fertis!

Ex temporalibus bisce lineolis,
sincero tamen affectu, gne-
tulatur

JONAS Wickenberg
Smol.

Pereximio Dn. Dissertationis Authori,
Amicorum Coryphæo!

Frontigenus Musis loquitur Thymbræus A-
pollo.

Hocce modo dicens: laurigera Ardalides,
Hafse

*Hæc mea suavissimæ attendite mente:
Sedulus, ANDREA, diceris esq; simul;
Cui cordi est caput ingenuas efferre per ar-
tes:*

*Hoc ostenderunt pulpita Wetteridum;
Sapè perorasti Comite illustris, Brahæo
Presenti; Primas Svecicus ille fuit.
Discursum scribis de gentibus aetheris alti,
Quem jam prætereo, talia multa sciens.
Nunc iterum egregiè discurrus, noster A-
lumne,*

*Aëre de liquido, quem suus orbis habet.
O felix genitrix, latum suffundere vultum!
Progenies omnis gaudia jam capito!
Huic tenero Musæ connectite pollice florem,
Ornent quò dictum debita ferta caput!*

*Σεργιους gratulatur
HARALDUS M. Almqvist
Austro-Gothus.*

---

*U*T terræ fertilitas, splendor urbiū, ædi-
ficiorum magnificentia, industria mo-
resq; hominū, dicta, facta atq; consilia,
leges, status & imperia diversa nec non
infinita penè alia in exoticis nationi-
bus, Deo duce, comite fortunâ, iter-
faci-

facientes in admirationem haud imme-
ritò rapiunt, & quò rariora cum judi-
cio oculis lustrare ipsis contigerit, eò
ardentiori æstuant desiderio adhuc po-
tiora antea visis contemplandi. Ut ut
magnitudine itinerum, sumptibus im-
mensis, periculis haud levibus, labore
summo, ejusmodi nunquam pœnitenda
emī debeat experientia. Ita Pereximi-
us Dn. Håf/propter ingenii felicitatem,
propter dilectionis cupiditatem, propter
morum decentiam non minimā laude
macstandus, in omnium disciplinarum
ac scientiarum se penetrat adyta, viam
virtutis innumeris septam sudoribus
pertinaci studio insistit, augustamq; Di-
vam sapientiam manibus pedibusq; se-
ctatur, satis gnarus, ipsam nomen su-
um immortalitati consecraturam, viam
que, quâ sine ambage ad culmen Par-
nassi perveniat, sibi ostensuram. Quò
opinione celerius gradum cum esse
promoturum, ipsius hæc proprio Mar-
te de indole aëris in thesi & Antithesi
subtiliter adornata arguit Disputatio.
Quo nomine nullis eloquentiæ vocabu-

lis exprimi potest, quantâ cor meum
exsultet lætitia, quod publicè tanta e-
ruditionis altioris ingeniiq; felicioris
monumenta non dubites facere. Unde
habebunt in Te Præceptores tui orna-
mentum præclarum, parens tua sangvi-
neq; juncti eximum commodum & in-
signe gaudium, patria egregium emo-
lumentum. De cœtero laudabilibus tu-
is conatibus ut Deus Opt. Max. ex alto
clementer benedicere dignetur, suppli-
cibus votis cœlum fatigo. Hisce optimè
felicissimeq; vale, & mihi favere perge.

amicorum intimo in gratulari voluis

Stipend. Regius

J A C O B. Wannergreen.

